

๑ พ.ย. ๒๕๐๑

แดงค้อย หลานรัก

จดหมายฉบับที่แล้วคงยังไม่ถึง บังเอิญวันนี้ครูที่มาสอนพิเศษให้ที่บ้านเอานิทานไทยใหญ่ ๑๘ เรื่องมาสอน และเรื่องี่อ่านชื่อเรื่องว่า **อ้ายต้องควยอ้ายต้องมอง** สนุกเข้าที่ตีทีเดียว อ่านจบแล้วอดคิดถึงค้อยไม่ได้ว่า ถ้าได้ฟังคงจะชอบเลยเขียนเล่ามาให้ฟังเสียหน่อยก่อน แต่ว่าเล่าเป็นภาษาของเราจะสนุกเท่ากับภาษาของเขาหรือไม่ก็ไม่ทราบ ถ้าค้อยเข้าใจภาษาไทยใหญ่ก็จะดีละ จะได้ลอกภาษาไทยใหญ่มาให้อ่านกำกับไว้ด้วย แต่อย่าเสียเวลาคิดเรื่องที่ยังเป็นไปไม่ได้เลยนะ เริ่มเล่าเลยก็แล้วกัน ตอนไหนที่จำเป็นต้องแทรกภาษาไทยใหญ่จะเขียนคำแปลกำกับไว้ให้ และถ้ายังมีอะไรสงสัยอีก แล้วค้อยถามมาที่หลังก็แล้วกัน

รักและคิดถึง

บรรจบ พันธุเมธา

นิทานไทยใหญ่

เรื่องยายต้องดวยยายต้องมอง

นิทานเรื่องนี้ขึ้นต้นเป็นภาษาไทยใหญ่ว่า ยายต้องดวยยายต้องมองอันว่า
ชำเป็นผู้ลัก*๑ โหลง*๒ สองก้อ*๓ คือ ยายต้องดวยยายต้องมองที่กล่าวนี้เป็น
ขโมยสำคัญสองคน แล้วเรื่องก็เล่าต่อไปว่า ยายทั้งคู่นี้เป็นขโมยสำคัญ ที่ไม่ว่า
ใครที่ได้ยินชื่อแล้วจะต้องตระหนกตกใจกลัว ยิ่งกว่ากลัวเสือกลัวหมาเสียอีก เหง
จริงอย่างไร เขาจะได้เล่าภายหลัง เรื่องที่เขาเล่าเน้นในตอนนี้มีว่า คนทั้ง
สองเป็นเพื่อนรักร่วมใจกันอย่างเหลือเกิน ไม่ว่าจะทำอะไรก็ต้องทำด้วยกัน ไป
ไหนก็ไม่ไปด้วยกัน ไม่เคยแยกจากกันเลยสักครั้งเดียว จะว่าอะไรก็ต้องว่าตามกัน
อย่างที่ว่าคนสำนวนของเขาว่าเ้ากั้นว่าป้า(พา) กั้นเป็น แล้วก็ พ่อมเสงเปิงปาก
(พร้อมเสียงเพิงปาก) คือพร้อมใจกันว่า ถึงเวลากลางคืนก็พร้อมใจกันออกไป
เที่ยวลักเที่ยวขโมยเขา แต่ว่ายายต้องดวยยายต้องมองทั้งสองคนนี้ ก็หาใช้ขโมยที่
ร้ายกาจนักไม่ ไม่เช่นนั้นคงไม่เก็บเรื่องมาบันทึกไว้ให้เล่าต่อๆ กันมาอย่างนี้หรือ
ที่ว่าไม่ร้ายกาจนักนั้น ก็อย่างไร คือว่าเมื่อขโมยเงินทองจากคนมั่งมีมาแล้วก็มัก
จะเอามาแบ่งปันช่วยเหลือบรรดาคนยากจนทั้งหลายอยู่เสมอมา จึงน่าเชื่อว่า
นิทานเรื่องยายต้องดวยยายต้องมอง คงจะบันทึกจากปากคำพมคนยากคนจน
เหล่านั้นมากกว่าอื่น

เหตุการณ์สำคัญในชีวิตประวัติของผู้ลักโหลงสองก้อนี้ก็คือ คืนวันหนึ่ง
เมื่อคนทั้งสองไปเที่ยวเตร็ดเตร่มาจนดึกคืนแล้ว แทนที่จะกลับบ้านไปหลับนอน
ยายต้องดวยอ้างต้องมอง กลับเกิดความคิดที่จะหยิบฉวยอะไรของชาวบ้านที่ตน
ผ่านมาตัดไม้ตัดมือไปสักอย่างหนึ่งด้วย

ขณะนั้นก็ผ่านบ้านเศรษฐีคนหนึ่ง และในขณะที่ใจคิดว่าจะเข้าไปลักวัว
ของเศรษฐีผู้นั้นเ้ากลับบ้านสักตัวหนึ่ง ก็ให้เผชิญเหลือเกินที่ลูกชายท่านเศรษฐี

*๑ ผู้ลัก คือ ขโมย *๒ โหลง คือ หลวงแปลว่าใหญ่ *๓ ก้อ เป็นลักษณะนาม
ใช้กับคน

ร้องไห้จ้าขึ้น ทั้งเศรษฐีและภรรยาจะปลอบโยนอย่างไรก็ไม่ฟัง ยิ่งกลักร้องหนักขึ้น เมื่อเห็นปลอบดีๆ ไม่ฟังกันแล้ว ไน้สะเท่ (แปลว่าภรรยาเศรษฐี) ก็ต้องใช้วิธีตรงกันข้าม คือพยายามขู่ให้กลัว แต่จะขู่อย่างไรล่ะ ลูกอ่อนนั้นถึงจะกลัว ไน้สะเท่ก็ต้องนึกถึงสัตว์ๆ ในป่า และไม่ว่าสัตว์ร้ายชนิดใด บรรดาที่ผู้หญิงจะรู้จัก ไน้สะเท่ก็ได้หยิบยกขึ้นมาขู่จนหมดสิ้น ไม่ว่าจะเป็นเสือเอ๋ย หมีเอ๋ย ช้างเอ๋ย เจ้าหนูน้อยนั้นก็ข่มขู่ไม่ยอมฟัง แม้กระทั่งเอาเพศ(เอาเปรต) ผีชนิดต่างๆ ล้วนแต่ที่ร้ายๆ มี ผีลู่ ผีพาย ผีงูร้าย(ผีนรก) ตลอดถึงคนบ้าคนหย่อง (เขี้ยว ๆ) ไน้สะเท่ก็นึกเอามาขู่มาหลอกลูกจนหมดสิ้น ไม่มีเหลือ ลูกก็ยังตะเบ็งเสียงร้องดังขึ้นๆ จนในที่สุด แก่ก็ขึ้นมาได้อย่างหนึ่ง จึงรีบพูดขู่ขึ้นในทันใดนั้นว่า

‘เมื่อ-อ* อ้าโก๋หื้อ ต้องตวยต้องมองมียู่กวตั้นนั้นแน่’

คำขู่นี้ชะงัดนัก เจ้าหนูนั้นนิ่งเงียบ เสียงร้องหายไปเป็นปลิดทิ้งทีเดียว นี่แหละที่ว่า ไม่ว่าใครกลัวอายต้องตวยอายต้องมองเสียยิ่งกว่าเสือกว่าหมี แม้แต่ลูกอ่อนตัวนิดๆ ก็ยังรู้จักกลัว

และก็เพี้ยนที่มีเจ้าเสือใหญ่ตัวหนึ่งลอบเข้ามาที่ได้ฤกษ์เรือน ด้วยเจตนาอย่างเดียวกับเจ้าขโมยทั้งสองนั้น คือจะมาลักเอาวัวไปกินสักตัวหนึ่ง เสือใหญ่ตัวนั้นเข้ามาขณะที่ยังเด็กน้อยนั้นกำลังร้องไห้อยู่พอดี และเสือนั้นก็ได้ยินโดยตลอดว่า ภรรยาเศรษฐีได้สรรหาชื่อต่างๆ มาขู่มาหลอกลูกของตน ทั้งนี้รวมทั้งชื่อ "เสือ" ด้วย แต่ลูกน้อยก็ไม่หยุดร้องไห้ จนกระทั่งเอ๋ยชื่อต้องตวยต้องมองขึ้นมา เด็กจึงยอมนิ่ง ฟังแล้วเสือกก็อดคิดไม่ได้ว่า ต้องตวยต้องมองนี้เป็นอะไรหนอจึง ‘เป็นอันจ๊ะ (แก่งกาจ) เสม็น อ้าย (ตุร้าย) เสม็น’ คือ แก่งกาจตุร้ายยิ่งกว่าตนเสียอีก ยังไม่ทันจะรู้ว่า ชื่อทั้งสองนี้เป็นอะไรแน่ เสือนั้นก็ยังเกิดความกลัวขึ้นมาจับขั้วหัวใจ ยิ่งคิดก็ยิ่งกลัวจนกระทั่งตัวเนื้อสั่น และ ‘เป็นอันหนึ่งโหลจ้ คุ่มขนเน้อพด*’ ไม่อาจจะขยับเข้าไปใกล้วัว ได้แต่หมอบนั่งอยู่ ดูลาดเลาอยู่ ณ ที่นั่นเอง

***เมื่อ-อ(ออกเสียง เออ อย่าง อา+อิ) ในที่แถบนี้เขาใช้เป็นคำไม่ค่อยดี โดยมากใช้ในผู้ต่ำกว่า แต่ทางแถบอื่นเขาใช้เป็นคำธรรมดาสามัญทั่วไป คู่กับ เก้า คือ กู**

ในขณะที่ตัวเอง ต้องคอยต้องมองก็เข้ามาถึงใต้ถุนเรือนฟานเศรษฐี และก่อนที่จะเข้าไปให้ถึงตัววัว คนทั้งสองหยุดปรึกษากันดูว่า จะเลือกเอาตัวไหน จึงจะได้อย่างอ้วนพีดี คนหนึ่งจึงถามว่า

‘ไว้ได้พีห์หลังขั้วนั้นเป็นเชอหนึ่งหรือไว้’ (ไว้ตัวอ้วนงามดีนั้นเป็นชนิดอย่างไร)

‘เชอหนึ่งอันเป็นว่า’ (ชนิดอย่างที่คนอื่นเขาว่า) อีกคนหนึ่งตอบ ‘ได้ย้อมหางอี ใต้พีห์น้ำมัน’ (ตัวพอมหางยาว ตัวอ้วนหน้ากลม) แล้วก็อธิบายต่อไปว่า ถ้าวัวแข็งแรงไม่มีโรคแล้วละก็หน้ามันจะมนอุมลุ่ม (กลมตะล่อมป้อม) ที่เดียวแหละ

พอได้ความรู้แบบนี้แล้ว เจ้าคนหนึ่งซึ่งคืออายต้องตวยก็ค่อยๆ คลานเข้าไปอย่างเงิบเงียบและเมื่อถึงระยะพอมือเอี่ยม อายต้องตวยเอามือคลำดูก็รู้สึกว่าจะต้องลักษณะหน้ามน ซึ่งแสดงว่าเป็นวัวอ้วนแน่ จึงรีบจัดแจงเอาเชือกที่เตรียมมา มัดไว้แล้วก็จึงเดินออกมาจากบ้านเศรษฐีนั้นไป

คืนวันนั้น ก็ช่างมืดเสียเหลือเกิน มืดจนกระทั่งคนทั้งสองที่คนหนึ่งเดินจงไปข้างหน้า และอีกคนหนึ่งถือไม้ค้ำๆ หวดไล่ไปข้างหลัง หารู้ไม่ว่าเจ้าหน้ามนที่ตนได้มัดจูงเดินมานั้น หาใช่วัวไม่ แต่ที่แท้คือเสือตัวใหญ่เบือเรอที่เดียว ข้างเสือโหลงพองจะเดาออกว่า คนที่ยังอาจมามัดตนไว้ได้เห็นจะไม่ใช่ใครอื่น นอกจากผู้ลักโหลงที่ตนได้ยืมกิตติศัพท์มาเมื่อครั้งนั้นเอง ความกลัวที่มีเป็นทุนอยู่แล้ว ทำให้เสือนั้นไม่กล้าดิ้นกล้าขยับตัวเลย ได้แต่เดินตามไปตี ๆ เท่านั้นเอง

ครั้นฟ้าสว่างขึ้น พองจะแลเห็นอะไรๆ ได้สลับ ๆ อายต้องมองที่ถือไม้ค้ำมาข้างหลังก็เห็นได้ถนัดว่า ตัวที่มันลักมานั้นไม่ยกไช้ว แต่กลับเป็นเสือตัวใหญ่น่ากลัวไม่ใช่เล่น เห็นแล้วอายต้องมองก็อดจะขนหัวลุกไม่ได้ ความรักสมีครสมานที่เคยมีต่อกันถึงขนาด เอ้ากันเป็น ปีกันเป็น ก็กลายเป็นเอ้ากันว่าปีกันเอาตัวรอด และเมื่อจะคิดเอาตัวรอดแล้ว อายต้องมองก็พยายามเงิบเงียบ แล้วก็แอบย่องหนีไปโดยไม่กระโดดกระตากให้เพื่อนรู้เลย

ฝ่ายอายต้องตวยที่จูงเสือเดินไปนั้น เมื่อไม่ได้ยินเสียงเพื่อนพูดอะไรเลยก็ชักรู้สึกผิดสังเกต พอหันหลังกลับไปดูเพื่อนเท่านั้นเอง อายต้องตวยก็มีอาการสั่น

สะท้อนขึ้นมาไม่ผิดกับอายตมอมงเมื่อครู่ก่อนนี้ เพราะนอกจากจะเห็นเจ้าตัวที่
จุมมามิใช่ตัว กลายเป็นเสือหลวงแล้ว ก็ยังรู้อีกว่าเพื่อนรักของคนทั้งคนเสียแล้ว
จึงได้แอบหนีไปแต่ลำพัง แต่อายตมอดวยก็ยังพอมีสตออยู่บ้าง จึงแจ้งใจจุงเสือที่
เดินตามมาดีๆ นั้น ไปผูกไว้กับต้นหมากนอด (มะเดื่อชนิดหนึ่ง) แล้วตัวเองก็
แผ่นพรวดขึ้นไปบนต้นหมากนอดนั้น เพื่อให้พ้นภัยจากเสือ

แต่ก็เป็นเวรกรรม ใครๆเขาหนีเสือไปปะจระเข้ แต่อายตมอดวยหนีเสือ
กลับไปปะจระเข้บนต้นหมากนอด คือให้บังเอิญที่บนต้นหมากนอดนั้นมีหมีใหญ่
ตัวหนึ่งอาศัยอยู่ หมีโหลงนั้นเมื่อเห็นอายตมอดวยจุงเสียมายัดไว้ที่ต้นหมาก-
นอด ก็ให้หนีรู้สึกอึดจระเข้ใจเป็นหนักหนาแล้ว พร้อมกันนั้นก็อดอสังขวิญญแวง
ไม่ได้ เพราะเห็นเสือก็กลัวเสียยิ่งกว่าอะไรแล้ว แต่กระนั้นก็ยังมิดคนเก่งกว่าเสือ
จุงเสียมายัดไว้ได้ หมีตัวนั้นกลัวเสียจนไม่กล้าจะกระดุกกระดิก นั่งนิ่งตัวแข็ง
อยู่ที่นั่นเอง

ฝ่ายอายตมอดวย ที่แผ่นหนีขึ้นมาบนต้นหมากนอดนั้น เมื่อแหงนหน้าขึ้น
ดูก็เห็นหมีตัวใหญ่อยู่บนกิ่งไม้เหนือหัวตน เข้าตาจนอย่างนั้น อายตมอดวยก็
เลยถอดดาบออกจากฝัก ทำท่าจะฟันหมีนั้น ข้างหมีก็ทำใจดีเข้าสู่ รีบชักทนาย
และถามลงมาก่อนว่า

‘สูอยู่ก่าที่เหลอ-อ มาล่องกาสัง เอ็ดก่านงานเหมี้ยวเหลอ-อ’ (ท่านอยู่
ที่ไหน มาเรื่องอะไร ทำการงานชนิดไหน)

อายตมอดวยก็ตอบไปว่า ‘เก๋าเข้าโนเป็นอายหางชะหางช้า อะเหมี้ยวแหล่
หากินก่าค่างคิ่น’ (ข้านี้เป็นอายหางนำเกลียด หางหยาบชนิดที่เยวหากิน
กลางค่างกลางคิ่น)

หมีได้ฟังแล้วก็บังเกิดอยากรู้ว่า ที่เรียกหางหยาบนำเกลียด หางหยาบนั้น
เป็นอย่างไร จึงขอจับดู อายตมอดวยเห็นได้ที่ จึงเอาดาบพุ่งขึ้นไป หมีแสนเงอ-
ง่า (โง่) นั้นก็กำดาบไว้แน่น แต่อายตมอดวยรีบกระดุกดาบกลับคืน ดาบจึงบาด
มือหมีจนเลือดไหลทราลงมาแดงฉาน หมีทั้งเจ็บทั้งกลัวอุทานออกมาว่า

‘ป่าชื่อเหลืองหางชะช้าหางช้า หางมันหมาดมือ เอ้าปือเถิด’ (เพียงแต่
หางนำเกลียดหางหยายของมันยังบาดมือเราจนได้เลือด)

ว่าดังนั้นแล้วก็กระโจนจากต้นหมากน้อตกหายไป ฝ่ายเสือเห็นเหตุการณ์
อันเกิดแก่หมิโดยตลอดแล้ว ก็ให้กลัวเสียจนคุมสติไว้ไม่ได้ พยายามกระโดดไป
ดิ่งไป จนต้องหมากน้อนั้นค้อมลงมาตามแรงดันของเสือ และไม่เข้าเชือกที่
มัดเสือไว้ก็ทนแรงเสียดันไม่ได้ จึงขาดออกเป็นท่อนๆ เสือได้โอกาสก็วิ่งหนีเข้า
ป่าตามหลังหมิใหญ่ขึ้นไป

ชาวไทยใหญ่จึงถือกันว่า มือหมิทุกตัวต้องมีรอยเหมือนรอยมีดบาด และต้น
หมากน้อก็ไม่มีที่จะเป็นต้นตรงๆ ไม่ว่าต้นไหนต้นนั้นจะต้องค้อมลงมาเช่นเดียว
กันนี้ทุกต้นไป

สุดท้ายของเรื่องก็คือ อ้ายต้องตวยกลับมาถึงบ้าน และเลิกคบหากับอ้าย-
ต้องมองโดยเด็ดขาด เพราะเหตุว่าอ้ายต้องมองเป็นเพื่อนที่ไม่มี **ซิดสะ** (สังจะ)
และผลของการเลิกคบหากันก็ทำให้ใจอันอยากลักของคนอื่นหายไปด้วยทั้งสองคน
จึงเป็นอันว่าเรื่องจบลงตรงขโมยกลับใจนี้เอง

๕ พ.ย. ๒๕๐๑

แดงต้อย หลานรัก

ที่จริงคิดจะเขียนถึงต้อยตั้งนานแล้ว เพราะมีเรื่องสนุก ๆ ในโรงเรียนอยากเล่าให้ฟัง แต่คิดกับทำมันไม่ค่อยไปพร้อมกัน ก็เลยล่ามาจนป่านนี้ นึกๆ ไปนาก็อยากให้อายุลดลงไปอีกสัก ๓๐ ปี จะได้เข้ากับบรรยากาศของห้องเรียน ชั้น ป.๒ ป.๓ ได้ดีกว่านี้ แต่กระนั้นก็พยายามอย่างยิ่งที่จะเขียนจะ **เฮ็ดก้อ** (เป็นเพื่อน) กับเด็กๆ เหล่านั้น มีเด็กผู้หญิง ๒-๓ คน มารับไปโรงเรียนทุกวัน พอถึงโรงเรียนเขาก็มีดอกไม้บ้าง ขนมบ้างมาให้ บางทีก็เป็น **อ้อยหอม** (คืออ้อยพวง ต้อยคงจะไม่ค่อยได้เห็น) ไม่ก็เป็น **หมากขอ** (พุทรา) ถ้ายังไม่ถึงเวลาเข้าห้องเรียน เขาก็มาชวน **มูซวน** คุย ฟังเด็กๆ พูดแล้วก็สนุกสนานเหมือนกัน เด็กคนหนึ่งแถมเป็นลูกครูใหญ่ชอบมาฟ้องเรื่อยเทียวว่า เพื่อนพูดคำหยาบ(คำว่า ฟ้องนี้เขาใช้ ส่อ ฟังคล้ายส่อเสียดของเรา แต่เขาว่าเป็นคำพม่า) หว่าเพื่อนเป็นกันเถื่อน กันเล็ง คือ คนป่าคนไม่สุภาพ พูดคำว่า **เกา-เมือ** แทนที่จะใช้ **ข้า-สุ** อย่างคนอื่น แท้จริงเด็กคนที่ถูกกล่าวหาแกย้ายมาจากน้ำคำ ตำบลที่เป็นที่อยู่ของพวกไทยเมมา ตัวแกก็เป็นไทยเมมา เมื่อคนที่นี่เขาพูดแทนตัว **เกา(= ๑)** และแทนผู้ฟังว่า **เมือ**(คิดกันว่าตรงกับคำ **มึง** ของเรา) แกก็ต้องพูดตามเขา และแกเพิ่งย้ายมาได้ไม่กี่เดือน ยังเปลี่ยนตามเพื่อนเขาไม่ทัน ก็เลยดูเหมือนว่าแกพูดคำไม่สุภาพอยู่ตลอดเวลา เชื่อว่าถ้าต้อยได้ยินยายเด็กคนฟ้องพูดคำว่า **ข้า** แทนตัวแก ต้อยก็คงว่าแกพูดคำไม่สุภาพเช่นเดียวกัน เรื่องอย่างนี้ต้องเข้าใจเสียว่า เป็นคำพูดของคนที่อยู่ต่างถิ่นกัน แต่ไม่ว่าจะมาจากถิ่นไหน น้าอยากจะว่าคนไทยเป็นคนสุภาพทั้งนั้น สุภาพตรงไหน ต้อยคงอยากจะทราบ สุภาพตรงที่เขากำหนดภาษาสุภาพไว้ใช้กันทั้งนั้น คำใช้กับเจ้า ใช้กับพระภิกษุสงฆ์ และคำที่ใช้กับผู้ใต้เคารพนับถือ เขาต้องมีกำหนดไว้ให้ใช้ต่างกันทั้งนั้นแหละ น้าเองเพิ่งจะเรียน ยังไม่รู้อะไรมาก ยังใช้ราชาศัพท์ของเขาไม่ค่อยถูก ได้ยินแต่เขาพูด

กันว่า น้อ ต่างโหน่อ สำหรับคำลงท้ายประโยคและคำรับ ส่วนคำอื่น ๆ ก็ยังมีอีกมากที่ใช้ไม่ตรงกับคำสุภาพของคนสามัญ

พ่อแม่และผู้ใหญ่ ตลอดจนครูบาอาจารย์ที่จะต้องสอนเด็กให้รู้จักพูด ขำ พูด ออ ให้เป็น กั้นเหยน (คนสุภาพ) ต่อยคงจะไม่เคยได้ยินคำ ออ มาก่อน คำ ออ นั้น เขาใช้เวลาตอบรับเหมือนเราพูดว่า ค่ะ บางคนพูดสั้นๆ ว่า เอ๊ะ ๆ น่ายังไม่คั้นปาก พูดไม่ได้ และใช้ ขำ อยู่คำเดียว ทั้งลงท้ายประโยคและรับคำ ที่จริงถ้าออกเสียงให้สั้น ขำ คำนี้ก็ฟังเหมือนกับ ค่ะ ของเราทีเดียว ฉะนั้นเห็นจะไม่ต้องหาหลักฐานอื่นมายืนยันละมังว่า ขำ เป็นคำเดียวกับ ค่ะ เขาใช้ได้ทั้งหญิงและชาย เวลาเด็กผู้ชายพูดน่าฟังดีเหมือนกัน แต่ถ้าจะเขียนหนังสือแล้วต้องไม่ลืมเลยว่าจะต้องใส่ ออ ท้ายประโยคหรือท้ายความ ให้ฟังเหมาะสมด้วย อย่างที่ว่าไว้ในเรื่องอ้ายต้องตวยต้องมอง ตอนไปพบหมียุ่บนต้นไม้ว่า "กาเหวนคั้นไม่หมากนอคั้นมี อั้งหม้ออ หมื่อหลงคั้นมีอยู่ก้า เน้ออั้งมันออ" แปลเป็นภาษาเราก็อ่า บนต้นหมากนอคั้นมีรังหม้อยู่ และหมื่อใหญ่ตัวหนึ่งอยู่ในรังของมันนั้น แต่ถ้าเขียนจดหมายแล้วต้องลงว่า ขำออ แทนจะเป็น ออ คำเดียว เห็นไหมตวย ว่าเรื่องที่จะต้องเรียนนี้มีมากจริง ขณะนี้น้ำพยายามจะฟังเด็กๆ เขาตอนลาครูไปข้างนอกว่า เขาล่าว่าอย่างไร ก็ได้ยิน ๗๓๓๒ ไปกินน้ำ เขาก็บอกครูสั้น ๆ ว่า เสี่ย ขำย่อนกว่ากินน้ำออ แปลว่า ครู (เขาไม่ได้กำหนดคำสุภาพกว่าคำนี้ เสี่ยจึงหมายถึงทั้งครู คุณครู อาจารย์) ฉนั้นขอไปกินน้ำ

ขำ ใช้ได้ทั้งหญิงชาย เพราะฉะนั้นตอยก็ต้องใส่เอาเองว่า ผมหรือดิฉัน ส่วนที่เขาจะลาไปทำอย่างอื่น ยังไม่ได้ยินเลย เชื่อว่า ถ้าตอยมาได้ยิน ก็คงจะไม่เข้าใจว่าเขาจะลาไปไหน ถึงจะพูดตรงๆ ว่า ซื่อโย ก็ฟังไม่หยาบ เพราะไม่รู้ ว่า เขาพูดอะไร ด้วยว่าเสียงผิดกับของเราไป คำนี้น่าแปลกเหมือนกันที่เขาออกเสียงตามแบบของเมืองนาย คือ ข ที่มากับเสี่ย อี เอ แอ ออกเป็นเสี่ย ฉ.ช. หมด คำว่า ซื่อ นี้เลยไปตรงกับคำในภาษาพม่า ตกลงไม่รู้ว่ามีใครยืมใครหรือบังเอิญไปตั้งตรงกันเอง ถ้าหากจะยืมกันกินน้ำแปลกอีกที่แต่ตั้งเดิมต่างไม่มีคำที่ใช้ในความนี้

หรืออย่างไร คำสำหรับเด็กๆ เวลาปีสวาระ เขาใช้สี ๆ ตรงกันกับของเรา เขาไม่มีเสียง ฉ. คำที่เราใช้ ฉ. จึงเป็น ส.ของเขา แต่เขาก็มีคำสุภาพสำหรับเรื่องนี้เหมือนกัน คือ ปีสวาระ เขาเรียก ผายอ่อน อุจจาระเขาเรียก ผายไหลอ่อน แปลว่า เล็ก และไหลง แปลว่า ใหญ่ เรามิใช่แต่ผายลมอยู่คำเดียว คำนี้เขาไม่มี เห็นในพจนานุกรมว่า ใช้คำเดียวกับคำไม่สุภาพของเรา

ไม่แต่ถ้อยคำนะ กิริยามารยาทก็สุภาพเช่นเดียวกัน เวลาเรายื่นอะไรส่งให้เด็ก ผู้ใหญ่จะต้องสอนเด็กว่า สองขน แปลว่า สองข้าง คือ ให้ยื่นมือออกรับทั้งสองข้าง จึงจะถือเป็นการสุภาพ แต่เวลาจะส่งของ เขาต้องเอามือซ้ายแตะข้อมือขวายื่นส่งให้ ไม่มีใครรับของจากใครด้วยมือข้างเดียวเลย การนั่งลุก ถ้าในที่ประชุมหรือต่อหน้าผู้ใหญ่ ผู้หญิงทุกคนต้องนั่งพับเพียบ เพราะฉะนั้นด้อยจะเห็นได้ว่า เรื่องเหล่านี้เป็นมารยาทของคนไทยแต่ดั้งเดิม จึงสั่งสอนกันเรื่อยมา แม้จะแยกย้ายไปอยู่ห่างกันสักเท่าใดก็ยังไม่ทิ้งของเดิม เห็นแล้วก็ชื่นตาสบายใจดี แต่เรื่องการไหว้ตอนพบและตอนจากกันนี้เขาคงไปถือตามแบบพม่า หรือเราจะมาสร้างขั้นใหม่ก็ไม่ได้นะ ของเขาไม่มี พอเขาเห็นน้ำท่า เขาก็เสียว คนบางกอก เหย่น มีธรรมเนียมไหว้อย่างนี้ด้วย

แต่อันว่าเด็ก ต่อให้ฝึกมาอย่างเหย่นแ่ง (สุภาพเรียบร้อย) อยากรู้เรื่องพูด เรื่องชนเห็นจะลืมไม่ได้ แรก ๆ น้ามาใหม่ ๆ เด็กยังไม่คุ้น ดูต่างก็พยายามทำตัวให้เรียบร้อยดี แต่พอมา ๒-๓ ครั้งคุ้นเขาก็สนุกกันใหญ่ ตามเรื่องของเขาพอหนวกหู ครูก็ต้องหาอะไรให้อ่านพร้อม ๆ กัน แต่ว่าครั้งหนึ่ง ๔๕ นาที เรียน ๕ ประโยคเท่านั้น อ่านประเดี๋ยวเดียวก็หมด ทีนี้ครูก็ไล่เดี่ยว ให้อ่านไปผสมตัวไป บางทีน้ำต้องท้วงออกมา เมื่อเห็นครูไม่ทันฟังว่า เด็กบอกว่าสอน เอา ง.สะกด ที่จริงไม่ใช่แกลงจะเตลิดเบิดเบิงไปเองหรือกะนะ แกลงไปติดภาษาพม่าเข้านะ พม่าเขาเขียนอย่างหนึ่ง แต่อ่านไปเสียอีกอย่างหนึ่ง นำเวียนหัว เด็กๆ ต้องเรียนทีเดียวสองภาษา เลยเข้าไปติดกันใหญ่

เรื่องภาษาพม่านี่ก็เป็นเรื่องใหญ่ สำหรับเด็กไทยใหญ่แล้ว ก็เท่ากับเรียนภาษาต่างประเทศอีกภาษาหนึ่ง ซึ่งรูปลักษณะภาษาก็ไม่เหมือนกัน แม้อักษรจะ

คล้ายกัน แต่วิธีเขียนและอ่าน ต่างกันออกไปมาก ดูๆ จึงออกจะน่าสงสาร ที่เด็กต้องเรียนภาษาต่างประเทศ ตั้งแต่ ดานขัมกัย้อย (ชั้นอนุบาล) ได้ยินเสียงครูสอนไปแปลไปอยู่ตลอดเวลา เด็กจะเรียนรู้ในทีปีก็ไม่รู้ เห็นจะเป็นอย่างนี้เอง นักเรียนจึงมีไม่ค่อยเท่าไร ยิ่งชั้นสูงชั้นนักเรียนยิ่งน้อยลง พอถึงชั้นประโยค คือ แมตริก เป็นสุดท้ายสำหรับโรงเรียนมัธยม จึงมีนักเรียนเพียง ๑๐ คน และปีที่แล้วสอบได้เพียงคนเดียว ทั้ง ๆ ที่อาคารเรียนหลังใหม่กำลังจะสร้างด้วยงบประมาณเรือนแสน

เห็นจะยุติเพียงเท่านี้ก่อนนะต๋อย ถ้ายังไม่ขี้เกียจฟัง วันหลังจะเล่ามาอีก

รักและคิดถึง

บรรจบ พันธุมธธา

ฉบับที่ ๖

เมืองนาย

๗ พ.ย. ๒๕๐๑

แคงต๋อย หลานรัก

ที่จริงน่าจะเล่าเรื่องทีเห็นจากห้องเรียนเมืองนายต่อไป แต่บังเอิญวันนี้เรียนพิเศษกับครูที่บ้าน และครูให้อ่านนิทานเรื่องผีที่เขารู้จักกันที่นี่ ก็เลยคิดว่าต๋อยก็คงจะอยากรู้บ้าง จะได้ไว้เล่าให้เพื่อน ๆ น้อง ๆ ฟังต่อไปอีก จึงจะเล่าให้ฟังเสียก่อน

ไม่รู้เป็นอย่างไรนะต๋อยที่ผีดู ๆ ขนาดลือชื่อแล้ว ต้องเป็นผีผู้หญิงเสียโดยมาก คุณนางนากพระโขนงของเราเป็นต้น ผีไทยใหญ่ก็เป็นผีผู้หญิงเหมือนกัน มีชื่อเป็นพม่า ชื่อนางเอี่ยมยัด และก็แปลกด้วยว่า พอเอ่ยชื่อ นางเอี่ยมยัด กันละก็ ไม่ว่าเด็กผู้ใหญ่เป็นต้องทำท่ากลัวขนาดตุ้มขนเนื้อจี้ (ขนลุก) กันทีเดียวแหละ แต่ว่าน่าไม่เห็นว่ากลัวหน้าหวาดสะดุ้ง เหมือนอย่างนางนากของเราเลย และก็เช่นเดียวกัน น่าเล่าเรื่องนางนากให้เขาฟัง เขาก็หัวเราะกันเฉย ๆ เหมือนฟัง

นิทานโกหกธรรมดา ๆ เรื่องหนึ่งเท่านั้น น่าเลยคิดว่า คงจะเป็นเพราะสถานที่
ดินฟ้าอากาศผิดแผกแตกต่างกันละละมั่ง หรือจะเป็นเพราะผู้เล่าเล่าได้ไม่ถึง
ขนาดก็รู้ไม่ได้ล่ะ ด้อยฟังดูเอาเองก็แล้วกันว่าเป็นอย่างไร แล้วก็บอกมาบ้าง

รักและคิดถึง

บรรจบ พันธเมธา

ป.ล. ชื่อเรื่องนี้เขาไม่ยักใช้ชื่อว่า เรื่องนางเฮ้เมียด แต่กลับเรียกว่า อ้าย
ขุนไส* หลอกวามป้อแม่ คือ อ้ายขุนไสไม่อยู่ในถ้อยในคำพ่อแม่ น่าจะเรียก
สั้น ๆ ว่าเรื่องอ้ายขุนไสก็แล้วกัน

* ไส เป็นชื่อลูกชายคนที่สี่ บางทีเขาก็ใช้คำอย่างนั้นนำหน้าชื่อ แต่บางทีก็
ใช้เป็นชื่อเลขที่เดียว

นิทานไทยใหญ่

เรื่อง อ้ายขุนไล่

ข้ามหนังกาเน้ออะหริบตีหนึ่ง ปู่แก่ตั้งลูกจายมันสี่ก้อ นี่คือตอนขึ้นต้นเรื่อง
นี่แปลได้ว่า ครั้งนั้น ณ ที่แห่งหนึ่ง ยังมีปู่แก่ (เทียบเท่าผู้ใหญ่บ้าน) กับลูกชาย
สี่คน ชื่อ หม่องคำยี่ อ้ายขุนสาม และอ้ายขุนไล่ ปู่แก่เป็นคนมีอำนาจอยู่ในหมู่บ้าน
นั้น จะใช้ใครให้ทำกิจธุระการงานให้ตนก็ใช้ได้ร้อยสี่พันอย่าง ขนาดที่
เรียกในภาษาไทยใหญ่ว่า สิบสามแสนเป็ง* ที่เดียว แต่กระนั้นบรรดาลูกชาย
ของปู่แก่นี้ก็ยังช่วยทำมาหากินด้วยตนเองพอเลี้ยงดูครอบครัวของตนไป ลูกชาย
ทั้งสามต่างแต่งงานกันไปหมดแล้ว เหลือแต่อ้ายขุนไล่คนเดียวที่ยังไม่ติดเนื้อต้อง
ใจสาวผู้ใด จึงยังไม่ได้แต่งงาน

อ้ายขุนไล่ทำมาหาเลี้ยงชีพด้วยการค้าขาย นำสินค้าขึ้นเหนือล่องใต้ไป
ขายยังเมืองต่างๆ และไม่ว่าจะไปถึงเมืองไหน เป็นต้องมีผู้หญิงติดอกติดใจเมือง
นั้น แต่อ้ายขุนไล่ก็ยังไม่ปลงใจชอบใคร จนกระทั่งได้มาพบสาวรุ่นเข้าคนหนึ่ง
ชื่อนางเอ้เมียด ได้พบปะสนทนาปราศรัยกันเป็นที่ชอบใจ จึงต่างตกลงว่าจะแต่งงาน
กัน แต่บังเอิญสินค้าของอ้ายขุนไล่ ยังจำหน่ายไม่หมด จำเป็นต้องให้เสร็จธุระ
เรื่องนี้เสียก่อนจึงจะจัดการแต่งงานได้ อ้ายขุนไล่จึงขอให้นางเอ้เมียดคอยจน
กว่าตนจะกลับ และสัญญาว่าถ้ากลับมาเมื่อใดแล้วจะรับมาแต่งงานด้วยทันที พุดจา
เป็นที่ตกลงกันตั้งนี้แล้ว ก็รีบนำสินค้าไปจำหน่ายยังต่างเมือง มีลูกจ้างและคนงาน
ติดตามไปด้วยอย่างเคย

ส่วนนางเอ้เมียด คอยอยู่ทางบ้าน ก็ให้มีอันเป็น ล้มเจ็บเป็นไปอย่างร้าย-
แรง จะรักษาเยียวยาอย่างไร อาการก็หาทุเลาขึ้นไม่ จนในที่สุดก็สิ้นชีวิตลงใน
วันที่มีจันทร์คราสพอดี อันวันจันทร์คราสนั้นถือกันว่าเป็นวันที่ผีร้ายมักจะออกเที่ยว
รังควาน และได้มีผีฟูกซึ่งเป็นผีร้ายตนหนึ่งเข้ามาสิงอยู่ในร่างของนางเอ้เมียด
จึงทำให้ร่างที่หมดชีวิตแล้วกลับฟื้นคืนชีวิตขึ้นมาได้ คนทั้งหลายในละแวกนั้นได้
เห็น ต่างก็ตกใจยิ่งนัก จะนำร่างนั้นไปฝังก็ฝังไม่ได้ เพราะยังกระดุกกระดิกได้

*เป็ง = อย่าง

ซ้ายังลุกขึ้นนั่งได้เสียอีก ครั้นจะปล่อยทิ้งไว้เช่นนั้นก็ทำไม่ได้ จะอย่างไร ก็ไม่รู้ที่จะทำให้เรียบร้อยไปได้ ทั้งต่างคนต่างก็หวาดหวั่นกลัวผีนางเอีเมียดกัน ทั้งนั้น ในที่สุดเห็นไม่มีทางใดดีไปกว่าหนีไปเสียให้พ้น แต่ละคนจึงต่างไปจัดการอพยพข้าวของโยกย้ายไปอยู่ถิ่นอื่น ทิ้งให้หมู่บ้านนั้นร้างไว้เช่นนั้น

ฝ่ายนางเอีเมียด ก็ได้กลายเป็นผีเพศ* ประจำหมู่บ้านร้างนั้นตลอดมา บางทีถ้าชอบใจ นางเอีเมียดก็จะเนรมิตให้เห็นเป็นบ้านคนมีแสงไฟอมแวมออกมาจากบ้านและจากครัวไฟทุกแห่งหมด คนต่างถิ่นที่ผ่านไปมาไม่รู้เรื่องมาก่อน ก็มักจะเข้าไปขอพักนอนที่หมู่บ้านนั้น ครั้นถึงเวลากลางคืน นางเอีเมียดก็จะออกมาวิ่งควานเอาขี้ขาง หลอกเอาขี้ขาง จนคนเหล่านั้นตกใจกลัว ขวัญหาย กลับมาถึงบ้านก็จับไข้ถึงแก่ความตาย ข่าวเรื่องนี้ไม่ช้าก็แพร่สะพัดไปทั่ว ไม่ว่าใครต่างก็โจษจันกันถึงเรื่องหมู่บ้านร้าง และผีนางเอีเมียด จนกระทั่งจะหาใครกล้าเดินทางผ่านหมู่บ้านนั้นสักคนก็ไม่มี หมู่บ้านนั้นจึงเงียบสงัด ไม่มีทั้งคนอยู่และคนจะกรายเข้าไปใกล้

จนเวลาล่วงมาถึงคราวที่อายุนุสใส่จำหน่ายสินค้าหมดสิ้นลงแล้ว ก็ชวนลูกจ้างคนงานเดินทางกลับบ้าน ขณะที่อายุนุสใส่กับพวกเดินทางมาใกล้จะถึงที่อยู่นั้น ก็พอดีเป็นเวลาตะวันตกดิน อายุนุสใส่เฝ้าตามองไปยังหมู่บ้านที่อยู่ของนางเอีเมียดที่อยู่ไม่ไกลกันนักนั้น ก็แลเห็นแสงไฟจุดแดงมาจากหมู่บ้านร้างนั้นด้วยความที่มีใจจดจ่อถึงนางเอีเมียดผู้มันหมายกันไว้ อายุนุสใส่รีบเดินทางมาถึงบ้าน พอวางข้าวของเก็บเข้าที่เรียบร้อยแล้ว ก็จัดแจงกินอาหารเสร็จแล้วก็ตรงเข้าไปหาพ่อแม่ขออนุญาตไปเยี่ยมนางเอีเมียด

พ่ออายุนุสใส่ ได้ยินดังนั้น จึงกล่าวว่า"อายุนุสใส่เว้ย แม่หมายเมื่อ นางเอีเมียด นั้นตายเฝ้า มันตายเป็นเพศเป็นสูงหลอกฮ้ายหน้า มานอันมันอยู่นั้นใสฮ้ายกว่าเฝ้า"ความว่า นางเอีเมียดที่เป็นเมียหมายคือ คู่มันคู่หมายของอายุนุสใส่นั้นตายเสียแล้ว แล้วยังกลายเป็นปีศาจร้ายมาเที่ยวหลอกคนเสียอีก จนหมู่บ้าน

*** เพศ คือ เปรต หมายถึงเอวว่า เป็นผีร้ายประเภทหนึ่ง**

นั่นคนอยู่ไม่ได้ ว่างไปแล้ว และพ่อأيยขุนไสย้าต่อไปอีกว่า เจ้าย่านอกถ้อย นอกคำพ่อไปเที่ยวเล่นหานางเอีเมียดเลยเหียวนา ถ้าเจ้าไปเจ้าจะต้องประสบอันตรายได้รับทุกข์อย่างไม่มีทางจะแคล้วคลาดไปได้ ไม่ว่าจะไปหานางเอีเมียดเมื่อใด มันจะตั้งไล่ติดตามมาจนถึงเรือนจนได้เมื่อนั้นทีเดียว

ได้ยินบิดาพูดดังนั้น อัยยขุนไสยก็คิดอยู่ในใจว่า พ่อเราคงจะไม่อยากให้เราลงจากเรือน ก็เลยพูดปิดลอกเรา ก็เมื่อคืนนี้เรายังเห็นแสงไฟในเรือนนางเอีเมียดสว่างอยู่นี่นา แต่ว่าจะพูดอะไรต่อไปอีกก็ไม่กล้า จึงผละจากพ่อไปถามแม่ถามพี่ชาย ตลอดจนน้องสาวดู คนเหล่านั้นก็พากันพูดเป็นเสียงเดียวกันว่า นางเอีเมียดตายไปแล้วแน่ๆ เลยทีเดียว อัยยขุนไสยก็ยังคงลังเลไม่อยากจะเชื่อ น้องสาวบังเกิดความรู้สึกวุ่นวายกับความกลัวพี่ชาย จึงว่าไปเถอะพี่ อัยยขุนไสยก็เลยถือเอาถ้อยคำน้องสาว รีบลงจากเรือนไป

ครั้นอัยยขุนไสยลงเรือนไปแล้ว ทั้งพ่อแม่และพี่ ๆ น้อง ๆ อัยยขุนไสยต่างพากันโกรธบ่นว่าอยู่ไม่ขาดปาก แล้วก็ปิดประตูหน้าต่างไว้อย่างแน่นหนา แต่ทุกคนได้แต่พูดว่าลูกอะไร ไม่อยู่ในถ้อยในคำพ่อแม่ ถ้าไม่ไปเจออันตรายเข้าละก็ไม่มีความรู้ตัวละ แต่ว่าจะเป็นอย่างไรก็ช่างมันเถอะ ตัดหางปล่อยวัด ไม่ดูคำพูดมันเสียดีกว่า ไม่นับเป็นลูกเป็นเต้าหรือ

ส่วนอัยยขุนไสยก็หมายจะให้เห็นหน้าคู่หมายของตนอยู่อย่างเดียวเท่านั้น ก้มหน้าก้มตาไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งถึงเรือนนางเอีเมียด เมื่อถึงเรือน นางเอีเมียดก็ออกมาต้อนรับขับสู้ด้วยความชื่นชมยินดี ไม่ผิดกับเมื่อครั้งก่อน ๆ ส่งเสียงร้องเชิญอัยยขุนไสยให้ขึ้นเรือนอยู่แจ้ว ๆ

ขณะที่กำลังเพลิดเพลินกันนั้น อัยยขุนไสยไม่แลเห็นสิ่งใดในตัวนางเอีเมียดเปลี่ยนแปลงไป ที่เคยเห็นว่างามอย่างไรก็คงงามอยู่อย่างนั้น จนกระทั่งล่วงดึกเข้ามา หน้าตานางเอีเมียดจึงกลับกลายเป็น ดูน่าเกลียดขึ้น คือ บางครั้งหน้าก็ดูเป็นเหลี่ยมเป็นมุม บางครั้งก็หย่อนลง บางทีก็ดูหน้าใหญ่ออก แต่บางทีก็แฟบลงเปลี่ยนแปลงไปไม่รู้จักก็อย่าง แล้วนางเอีเมียดก็ยกเอาข้าวของเครื่องของคนตาย มีโลงศพเป็นต้น มาให้อัยยขุนไสยดู ไม่แต่เท่านั้น นางเอีเมียดก็ยังแสดงฤทธิ์เดช

ควักเอาหนอนที่มีในตัวเองออกมา แล้วก็ใช้ให้ยายขุนใส่กิน ส่วนตัวเองนั้นก็กินไปเคี้ยวไป พลังก็ดูตกปากอยู่จู้บจู้บ ยายขุนใส่เห็นเช่นนั้นก็ตกใจกลัวยิ่งนัก รู้ว่านางเอ้เมียตกกลายเป็นผีเผดไปแล้วจริงๆ จึงคิดหาทางที่จะหนีกลับบ้าน แต่จะหาทางอย่างไร ในเมื่อนางเอ้เมียคได้ล่วงรู้ความคิดของยายขุนใส่โดยตลอดแล้ว ดังที่ได้กล่าวห้ามขึ้นว่า

" บ๊ายขุนใส่เว้ย สุอำไ่มมือกวย เข้ามองสุมาจู้เฮาหึ่งหน้าเย่า น้อนกาโนล่า "

ได้ยินเพียงนี้ ยายขุนใส่ก็รู้ได้แน่ว่า นางเอ้เมียคงไม่ยอมให้ตนหนีรอดพ้นไปได้ เพราะนางได้กล่าวแล้วว่า นางคอยให้ตนมาหาอยู่ช้านานแล้ว ทั้งนางยังชวนให้หนอนเสียที่นั่นอีก ฉะนั้นจะทำอย่างไรดีละ ถึงจะหนีเสียดลอดเงื้อมมือ นางเอ้เมียไปได้ ทันทันนั้นยายขุนใส่ก็คิดอุบายได้อย่างหนึ่ง จึงแก้งทำกล้องยาสูบให้ลอดร่องตกลงไปได้ฤๅ แล้วก็ทำท่าจะลงจากเรือนไปเก็บกล้องยานั้น แต่ยังไม่ทันที่จะขยับตัว นางเอ้เมียก็ไ้แลกลับอันยาวเปื้อน ลอดร่องลงไปเก็บมาใส่มือให้ยายขุนใส่เสียแล้ว ยายขุนใส่ก็เลยหมดปัญญาจะแก้ ต้องหาอุบายขอไปทีว่า ปวดท้องเหลือประมาณ แล้วก็ทำอาการ ต้องอ้วตองแก่น (ปวดท้อง) ริงหนีลงจากเรือนนางเอ้เมียไป

แต่ว่านางเอ้เมียหรือจะยอมปล่อยให้อายขุนใส่รอดพ้นไปได้ เมื่อเห็นยายขุนใส่วิ่งหนีลงจากเรือนไปต่อหน้าต่อตาอย่างนั้น นางปีศาจเอ้เมียก็ไล่ตามไปอย่างไม่ละลด จนใกล้จะทันกันอยู่แล้ว ยายขุนใส่ก็ตะเบ็งเสียงร้องให้ช่วยจนเสียงหลง เสียงนั้นดังได้ยินไปทั่วทุกทิศทุกทาง ยายขุนใส่วิ่งไปพลางร้องไปพลางจนกระทั่งมาถึงประตูรั้วบ้าน แต่ด้วยเหตุที่พ่อยายขุนใส่ตั้งแค่นเคืองลูกชายที่ไม่เชื่อถ้อยคำ กับทั้งกลัวนางเอ้เมียจะมาตามมาถึงเรือน จึงเอาขวากมาสะไว้ตรงประตูรั้วนั้น ยายขุนใส่จะเข้าไปในบริเวณบ้านก็เข้าไม่ได้ ได้แต่ร้องเรียกพ่อแม่พี่น้องให้ลงมาช่วย แต่ใครๆ ก็ไม่กล้าลงมาช่วย มีแต่น้องสาวคนเดียวที่ใจกล้าลงมาดึงขวากหนามที่สะไว้เพื่อรับพี่ชายให้เข้ามาในบ้าน แต่ว่าแรงผู้หญิงคนเดียวดึงลากร่างไรก็หาไหวไม่ จนในที่สุดนางเอ้เมียก็ตามมาทัน พอไล่กวอดมาถึงตัวยายขุนใส่ นางก็ตรงเข้ากอดรัดและดูดลากจะเอาตัวกลับไปให้จันได้ ดูนางนั้น

ช่างมีเรี่ยวแรงนักหนา ส่วนอายุขุนไส่วิ่งมาก็อ่อนแรงแล้ว มาถูกนางเอ้เมียด ยื้อยุดอย่างนั้น แม้จะต่อสู้ดิ้นรนทั้งทุบถองตีเบาะอะไรก็ไม่มืวันจะสู้ได้ ไม่ช้า อายุขุนไส่ก็สิ้นแรง ถึงแก่ความตาย ณ ที่นั่นเอง

ที่จริงเรื่องอายุขุนไส่ควรจะจบลงตรงนี้แล้ว แต่ผู้แต่งคงจะเวทนาอายุขุนไส่ หรืออย่างไร ที่ไม่พอที่จะมาตายเพราะผู้หญิง จึงหาทางแก้ไขให้อายุขุนไส่ฟื้นคืนชีวิตขึ้นมาเพราะผู้หญิงอีกครั้งหนึ่ง เรื่องจึงดำเนินต่อไปว่า

ถึงซึ่งกางเหนอเม็งจ่างจะหาแลงมานั้น คือ ถึงเวลาเช้า ฟ้าสว่างกระจ่าง แจ่มมาแล้วนั้น ก็ได้มีหญิงสาวชวยาง (กะเหรี่ยงในรัฐชาน) สองคน ออกจากบ้านมาหาผลไม้ เปลือกไม้จะเอามาต้มย้อมเสื้อผ้า ก็ได้มาพบอายุขุนไส่นอนตายอยู่

อายุขุนไส่คงจะเป็นคนกว้างขวางในหมู่ผู้หญิงอยู่สักหน่อย จึงให้บังเอิญสาวยางทั้งสองนี้รู้จัก จึงถึงกับอุทานออกมาว่า

" ขุนไส่ เป็นอะไรมาตายเสียแล้วละ เห็นจะเป็นเพราะนางปีศาจเอ้เมียด ผู้เป็นคู่หมายนั่นเอง อย่าช้าอยู่เลย เรามาช่วยกันแก้ไขเยียวยาให้ฟื้นขึ้นมาเถอะ"

ว่าแล้วก็แก้อาสาขริตเอาออกมาว่าคาเมา ๑๗ ครั้ง ตามธรรมเนียมของพวกตน แล้วก็เอาฟาดลงไปหัวใจอายุขุนไส่ และก็ยังกับปาฏิหาริย์ที่อายุขุนไส่กลับฟื้นคืนชีวิตขึ้นได้ในทันใดนั่นเอง และเมื่อเห็นว่ามีนางสาวยางทั้งสองคนเป็นผู้ช่วยชุบชีวิตให้แก่ตนดังนั้น อายุขุนไส่ก็ออกปากขอตามไปอยู่กับนางทั้งสองนั้นด้วย สาวยางทั้งสองก็ยินยอมด้วยความยินดี แต่ว่าคนทั้งสองไม่ได้อยู่หมู่บ้านเดียวกัน เมื่อตอนจะแยกจากกันกลับบ้านนั้น ปัญหาจึงเกิดขึ้นว่า อายุขุนไส่จะเลือกไปอยู่กับสาวคนไหน และก็ให้บังเอิญที่สาวยางสองคนนั้น คนหนึ่งหน้าดำดี อีกคนหนึ่งค่อนข้างจะขี้เหร่ อายุขุนไส่ก็เป็นชายหนุ่มบุรุษคนธรรมดา เรื่องจะเลือกผู้หญิงขี้เหร่เห็นจะเป็นไปไม่ได้ ในที่สุดจึงปรากฏว่าอายุขุนไส่ตามไปอยู่กับนางสาวยาร่างงามผู้นั้นอันเป็นเหตุให้นางผู้ร่างขี้เหร่นั้นแค้นเคืองสุดจะพรรณนา ถึงกับกล่าวตัดพ้อต่อว่าออกมาว่า

"ขุนไล่ช่างทำได้หนา เราอุทิศสำหรับรักษาเยียวจนฟื้นคืนชีวิตมาได้แบบนี้แล้ว ยังไม่เห็นความดีของเราสักนิด กลับไปหลงรักคนอื่นเสียได้"

และไม่แต่เท่านั้น นางยางผู้นั้นยังกล่าวสาปแช่งอายขุนไล่ไว้อีกว่า "ถ้าหากกินเนื้อวัว ก็ขอให้กลายเป็นวัว กินเนื้อไก่ ก็ขอให้เป็นไก่ และถ้ากินนกยูง ก็ขอให้เป็นนกยูง"ว่าแล้วก็แยกทางกลับบ้านของตน

ส่วนอายขุนไล่ นั้น ก็ได้ไปอยู่กับนางสาวงามคนงามนั้นเรื่อยมา จนกระทั่งวันหนึ่งเคราะห์ร้าย อายขุนไล่ไปกินเนื้อนกยูงเข้า เลยกลายร่างไปเป็นนกยูงตามคำสาปแช่งนั้น นางผู้เป็นเมียเสียใจร้องไห้ฟูมฟาย แล้วก็ตัดหางนกยูงนั้นมาเช็ดน้ำตา ก็เลยเล่าว่า หางนกยูง จึงเกิดมีแวมเหมือนดวงตานับแต่นั้นมาและด้วยความเป็นห่วงนกยูงผู้เป็นสามี นางจึงสั่งว่า ถ้าเมื่อใดอยากกินพริกขึ้นมาก็ให้หมากินที่สวนของเรา อย่าได้เที่ยวเหยียบเที่ยวยำหากินตามสวนคนอื่นเขา เขาจะยิงเอา นางกล่าวจบแล้ว นกยูงก็บินเข้าไป คนแก่คนเฒ่าชาวไทยใหญ่จึงสอนลูกสอนหลานว่า อย่ากินเนื้อนกยูง เพราะจะทำให้พลัดพรากจากกัน ดังอายขุนไล่กับนางผู้เป็นเมียนั้น

ฉบับที่ ๗

เมืองนาย

๘ พ.ย. ๒๕๐๑

แดงค้อย หลานรัก

เวลาที่ค้อยอ่านบทกวีนิพนธ์เป็นทำนองนั้น ค้อยเคยรู้สึกไหมว่าบทที่เพราะเพราะ เพราะอะไร ถ้าค้อยได้เรียนหลักเกณฑ์การประพันธ์เหล่านั้นแล้วจะรู้ได้ว่า เพราะเสียงสูงต่ำที่กำหนดไว้นั้นอย่างหนึ่งละ ที่ทำให้เสียงขึ้นลงไม่ผิดเสียงดนตรี ถ้าหากค้อยได้มาฟังเสียงอ่านของชาวไทยใหญ่ที่นี่แล้ว จะเข้าใจได้ชัดยิ่งขึ้นทีเดียวว่าเสียงเหล่านี้ช่วยให้ฟังไพเราะได้อย่างไร แม้แต่เพียงเขาอ่านธรรมดาเท่านั้นก็ยังฟังเพราะอย่างยิ่งเสียแล้ว เพราะเหตุใดหรือ ก็เพราะว่าเสียงสามัญอย่างในภาษาของเรานั้น เขาไม่มีเลย เสียงของเขามีแต่เสียง เอก โท

ตรี จัตุร เสียงตรีมีมากกว่าเพื่อน คำที่เราออกเสียงสามัญ เช่น มา พา ช้าง เรือ
ลิง เหล่านี้ เขาออกเสียงเป็นเสียงตรี แม้ว่าจะไม่เต็มเสียงอย่างของเราก็ตาม
คำตายเสียงเอกของเรา เขาก็ออกเป็นเสียงตรี เช่น กอด หก เจ็ด บัก ปอก
เป็นต้น ส่วนเสียงสามัญอักษรกลาง เช่น ตา ภา ปลา เป็น เอา ตาย อย่างนี้
เขาออกเสียงเป็นจัตุรหมด แต่ถ้าเข้าประโยค บางทีก็ออกเป็นเสียงเอก ดังนั้น
ต้องคิดดูเอาเองเถอะว่า เสียงของเขาจะขึ้นลงผิดกับของเราเพียงไร ประโยคที่
เราจะพูดเสียงเสมอกันหมด อย่างเช่น เอายามาทาดัวเรา เขาจะต้องออกเสียง
ว่า **เอ้าย่ำหย่า (= ยา) ม้าตัวโตเข้า ต้อยลองออกเสียงแล้วฟังดู**

ด้วยเหตุผลนี้เอง จึงทำให้บทประพันธ์ของเขาฟังเพราะ แม้จะไม่เข้าใจ
ความหมายถึถ้วน ก็ยังรู้สึกว่เสียงของเขาน่าฟัง ยิ่งเป็นคนเสียงดี ๆ ยิ่งชวนฟัง
เสียเหลือเกินทีเดียว ขณะนี้เสียสิ่งต่ำ ครูสอนชั้น ป.๓ เอาบทกล่อมเด็กมาสอน
แม้ เสียงครูที่ขึ้นลงเนิบ ๆ นั้น มันชวนนอนจริงต้อย น้าอยากจะทำเสียงให้
ได้เหมือนครูจริง กลับมาบ้านก็เลยมาลองอ่านดูตามเสียงขึ้นลงที่กำหนดไว้ในคำ
นั้น ๆ เอ๊ะ แปลกเหลือละ ไม่ต้องลำบากไปทำเสียงอะไรเลย เสียงก็พอไปอย่าง
ครูสอนนั่นทีเดียว เรื่องนี้ต้องยกย่องผู้ประพันธ์ว่า สามารถยิ่งในการสรรหาคำ
ให้มีเสียงอย่างที่ต้องการ แล้วก็ไต่ความเหมาะสมจะกะทัดรัดด้วย และความสามารถ
อีกอย่างหนึ่งก็คือ สามารถเลือกหาคำที่มีเสียงเดียวกันมาปรับสัมผัส และส่งสัมผัส
ด้วย เช่น ม่อย กับ อ้อย อย่างในบทที่ว่า

นอนหลับต่ำ **ไค่ม่อย** แปลว่า นอนหลับตา ง่วงนอนเถอะ
น้ำอ้อยอ่อนเนิบค้า แปลว่า น้ำตาลน้ำอ้อยชั้นเล็กเหนียวอยู่ที่คา(มุงเรือน)
ป้อลู่กัมาจ้งไล่ แปลว่า พอตื่นขึ้นมากก็ได้

อย่าเป็ให้กินหสี แปลว่า อย่าร้องไห้เลยคนดี
น้อน น้อน น้อน แปลว่า นอนเถอะ นอน นอน

บทกล่อมเด็กที่เขาเรียก กวีรามอันลู่ก้อ่อน นั้นมีมากมายหลายบท ทั้งของ
เก่าของใหม่ เพราะเขายังใช้ยู่จนถึงปัจจุบันนี้ เวลาเรียนนักเรียนของเขาจึง
ไม่รู้สึกแปลกอะไร เพราะได้ยินจนชินหู บางทีตัวเองอาจจะต้องใช้กล่อมน้อง

ด้วยซ้ำไป ข้อความในกริยามอื่นลุ่ม่อ่อนนั้น ส่วนมากแสดงความรักระหว่างแม่กับลูก อย่างบทที่ว่า

เมกว่า*น้ำตันตี กว่าหาป่าคืออ่อน* มี่าหมาย* กำข้าว กำหนึ่งแม่แต่เต้า
คั้นมา อื่น อื่น อื่น

แปลว่า แม่ไปที่ทำน้ำตันตี ไปหาปลาตีตัวเล็กๆ มาใส่ก้อนข้าว(ให้ลูกกิน)
ประเดี๋ยวหนึ่งแม่จะกลับมา

เมกว่าน้ำตันหลือ เมกว่าหาผ้าก๊อบอ่อน มาสื่อหลองตีนฉนซ้าย น้อน
น้อน น้อน

แปลว่า แม่ไปทำน้ำตันมะเตื่อ แม่ไปหาที่นอนเล็ก ๆ มาปูรองที่ที่ลูกชาย
จะนอน

คำว่า ซ้าย ในที่นี้ เขาใช้เรียก ลูกชาย ตรงกับ ซาย ของเรา บางถิ่น
ก็ออกเสียงคล้าย จ้าย คำเรียกลูกของเขามีหลายคำ แต่ละคำแสดงความรักของ
แม่อยู่ในความหมายด้วย น่าฟังทั้งนั้น อย่างเขาเรียกว่า แสงเกา*แปลว่า แก้ว
(มีค่า) ของข้าบ้าง ลูกข้าบ้าง เห็นจะตรงกับคำ เจ้าทองคำ ในบทกล่อมของ
เรา บางทีในกลอน เรียกแสงฮักเจ้อคือ (แก้วรักปานใจปานคอ) ก็มี หลูกซ้าย
อ่อน (ลูกชายเล็ก) ก็มี ถ้าเป็นเด็กเล็กมาก ๆ ก็เรียก เอ้ออ่อน เอ้อหลง หรือ
หนูไน้ ต่างกันไปแล้วแต่ถิ่น

เท่าที่ได้ยินกันมา ไม่ว่าจะเป็ไทยถิ่นไหน มีแต่เป็นข้อความที่แม่กล่อมลูก
ทั้งนั้น ด้อยคงจะไม่เคยได้ยินบทกล่อมที่มีเนื้อความเป็นพอกล่อมลูกเลยจริงไหม
เพราะน่าจะไม่มีเคยได้ยิน เพิ่งได้ยินเมื่อสองสามวันนี้เอง ครูเอามาสอนให้ เป็น

-
- *กว่า = ไป อ่อน = เล็ก หมาย = วางบนข้าว หมายถึง กับข้าวโดยเฉพาะ
 - กำหนึ่ง = ครู่หนึ่ง ประเดี๋ยวหนึ่ง เต้า = มา (เขาไม่ใส่ใจในความว่า ไป
อย่างที่เราเข้าใจและใช้ในคำประพันธ์ของเราเลย) เต้ = จะ
 - *ลือ = ปู ลือสาด = ปูเสื่อ หลอง = รอง
 - *แสงเกา = ใช้ในพวกไทยคำดี ที่ใช้คำแทนชื่อผู้พูดว่า เกา แทน ข้า

บทแต่งใหม่ ชั้นดีเหมือนกัน เขาขึ้นต้นว่า

นอนกอนนอนต้า ลูกค้ามือแสงโก้น นอนกานเนื้อดีหล่าย่า อุ่หือคซ้องว่า
ต้าไม้น จึงเหือลับหลี่

แปลว่า นอนกินนอนเสียเถิด ลูกค้าลูกแก้วของพ่อ นอนในเปลสานเป็น
ตากลม ๆ ให้หลับสบายเถอะ

และตอนหนึ่งกล่าวว่

โหวอันแม่เข้าอ่าเป็งล่าดแทนเปี้ยว ก้าพ่ากตันหยาน

โหวอันแม่เข้าไ่ว่ป๋อยแปดเฮ็ดหนั้น ตั้งป้อล่อลูกหล่าป้า

ความว่ เตี้ยวแม่เขาไม่บอกไม่เล่า พลัดพรากจากไปไกลเสีย

เตี้ยวแม่เขาทั้งเราไปเสียอย่างนั้น ทั้งพ่อและลูก(เราจะทำ
อย่างไรกัน)

ที่จริงคนที่นี่เขาได้ฟังแล้ว เขาไม่รู้สึกรู้สีกแปลกผิดปรกติเท่าเรา เพราะความ
เป็นอยู่จริง ๆ ของเขาอย่างนั้น พ่อกับลูกของเขาสนิทกัน เล่นหัวพูดคุยกัน แต่
ส่วนเรื่องรักกันอย่างสุดสวาทขาดใจนั้น ไม่ว่าพ่อว่าแม่ เหมือนกันหมด ตั้งแต่
มาอยู่ที่นี้ได้เห็นเด็กหลายต่อหลายบ้านแล้ว รวมทั้งของเจ้าของบ้านที่อยู่นี้ด้วย
ยังไม่เคยเห็นเด็กถูกตีเลย จะเป็นเพราะไม่สบโอกาสได้เห็นเอง หรืออย่างไร
ก็ไม่รู้ได้นะ แต่เรื่องถูกตีด้วยไม้เรียวนั้นคงจะมีแน่ ๆ ไม่ถูกที่บ้าน ก็คงที่โรงเรียน
เพราะไม่อย่างนั้น ศัพท์ว่า ไม่ค่อนเฮี้ยว (= ไม้ค่อน*เรียว) คงจะมีขึ้นไม่ได้ แต่
ก็ไม่เคยได้เห็นที่โรงเรียนอีกนะแหละ ทั้งๆ ที่เด็กประเภทแก่น ทั้งดื้อและซนก็
มีอยู่พอที่เตี้ยว

สวัสดีก่อนละนะต้อย ที่จริงยังมีเรื่องอยากจะเล่าอีกหลายเรื่องทีเดียว วัน
หลังว่างค่อยเขียนมาใหม่

รักและคิดถึง

บรรจบ พันธุมธา

***ไม้ค่อน คือไม้ตะพด หรือไม้ตะบอง ถ้าขนาดเรียวเล็กจึงเรียก ไม้ค่อนเฮี้ยว**

๑๒ พ.ย. ๒๕๐๑

แดงค้อย หลานรัก

เพิ่งจะเล่าเรื่องเรียนสนุก ๆ ให้ค้อยฟังเมื่อไม่กี่วันนี้เอง มาวันนี้เกิดไม่-
สนุกเสียแล้ว ทำไมนะหรือ ก็เกิดครูจับตัวสอบกับนักเรียนอื่นๆ เขาด้วยนะซี
ไม่ได้ดูหนังสือสักตัวเดียว มัวแต่ไปเที่ยวเสียเกือบตลอดวันวันอาทิตย์ แล้วก็นึกไว้ใจ
ว่า ครูคงเห็นน้ำโตมากแล้ว คงไม่ต้องสอบกับเด็กๆ เขาหรอก ที่ไหนได้ พอครู
เข้าห้องเขียนคำสั่งลงบนกระดานเสร็จเรียบร้อยเท่านั้นละ รีบเอากระดาษมายื่น
ให้น้ำเลยทีเดียวนะ แหม ชักจะโกรธครูเสียแล้ว พอดีเหลือบไปเห็นคำถามของครู
บนกระดาน เอ๊ะ ไม่ค่อยยากนัก ก็เลยค้อยๆ คิดทำไป นึก ๆ ก็เวทนาตัวเอง
ต้องเรียนต้องสอบอยู่ตลอดเวลา เชื่อว่าใคร ๆ ที่ถูกนำสอบมาได้ยื่นเข้าคงหัวเราะ
ชอบใจเป็นแน่

ข้อสอบของครูเป็นแบบปรนัยเสียด้วยนะค้อย นับว่าก้าวหน้ารวดเร็วน้อย
ทีเดียว ทั้ง ๆ ที่การศึกษาแผนใหม่ยังมาไม่ถึงเมืองนายเลย เพิ่งจะได้เห็นฤทธิ์
ข้อสอบปรนัยเดี่ยวนี่เอง คิดถึงค้อยเอาทีเดียวนะ ถ้าได้มาเห็นข้อสอบคงจะเขียน
เอาๆ อย่างพวกเด็กๆ ที่สอบอยู่ด้วยกันนี่ จะถูกหรือผิดไม่เข้าใจ แก่ทำสัก ๑๕
นาทีเท่านั้นก็เสร็จ น้ำเองต้องใช้เวลามากกว่าเขา เพราะมัวแต่นึกเรื่องสะกด
การันต์และเครื่องหมายเสียง เสียง จ. ที่เขาออกเสียงคล้าย ช. นั้นละยุ่งนัก
ทีเดียวนะ ถ้าไม่ท่องจำแล้ว เป็นไม่วินเขียนถูกเลย คราวนี้ก็เขียนผิดไปคำหนึ่ง
เคราะห์ดีที่จำบทกล่อมเด็กบทแรกได้ จึงพอจะเขียนได้ตามคำสั่ง สรุปเล่าตอนได้
กระดาษคำตอบคืนมาก็แล้วกันนะ ปรากฏผลว่า ผู้ได้คะแนนสูงสุดในห้อง ได้ถึง
๕๐% นั้นเป็นเด็กผู้หญิงมาจากน้ำคำอายุ ๑๑ ขวบ รองลงมาเป็นนักเรียนบางกอก
ได้ ๓๕% เห็นที่ผิดของตัวเองแล้วก็ขินดีเหมือนกัน ทำให้เห็นใจพวกนักเรียน
ขิ้นมาอีกเป็นกอง

สอบเสร็จแล้วครูยังไม่อยากสอนเรื่องอื่นต่อ เลยเล่านิทานให้นักเรียนฟัง ขึ้นชื่อนิทานแล้ว ไม่ว่าเด็กเล็กเด็กโตชอบทั้งนั้น ยิ่งฟังเรื่อง ยิ่งอยากฟังมากขึ้น นิทานของครูสั้นนิดเดียว ชื่อเรื่อง อ้ายจี้มุกย่อย อ้ายคำเพ่ กับ อ้ายยัยค้ม คือ คนทั้งสามมีลักษณะประจำตัวต่างๆกัน คนหนึ่งมักจะจี้มุกไหลอยู่เรื่อย เพื่อนจึงตั้งชื่อให้ว่า อ้ายจี้มุกย่อย อีกคนหนึ่งตาแฉะ แฉะดวงตอมตาอยู่เสมอ จึงได้ชื่อว่า อ้ายคำเพ่ ส่วนคนที่สามเป็นโรคหิด ไปไหนมักจะเกาตลอดเวลา จึงเรียกกันว่า อ้ายยัยค้ม วันหนึ่ง คนทั้งสามมาพบกันเข้า ต่างก็พยายามจะไม่เกาหิด ไม่ขีดแฉะดวงตา และไม่เช็ดจี้มุก แต่ก็อดอยู่ไม่ได้ จึงปลัดกันเล่านิทาน อ้ายจี้มุกย่อยเล่าว่า พ่อของตนมีจ้อง(ที่นี้เขาเรียก มอง) อยู่ใบหนึ่ง พอหาย(ตี) เข้าที่หนึ่งก็มีเสียงดังพรีด เสียงพรีดนั่นเอง ช่วยให้อ้ายจี้มุกย่อยเอามือป้ายจมูกเช็ดจี้มุกไปได้ ถึงคราวเจ้ายัยค้มเล่าบ้าง ก็เล่าว่า พ่อของตนมีหมากบักหม่น(ฟัก) อยู่ลูกหนึ่ง ลูกใหญ่มาก เพื่อนถามกันว่าใหญ่แค่ไหน ก็จัดการถลกกางเกงให้ดูว่า ใหญ่เท่าขานะ ซึ่งก็นับว่าเป็นโอกาสให้ได้โอกาสกับที่คั้น ส่วนอ้ายคำเพ่หาโอกาสอยู่นานแล้ว จึงโบกไม้โบกมือ ร้องบอกว่าเก่าอำหุยม (กูไม่เชื่อ) มือที่โบกแสดงความไม่เชื่อนั้น ก็เลยช่วยขีดแฉะดวงตาไปได้ เล่าแค่นี้พวกเด็ก ๆ ฟังก็ขันทันงอกลิ้งไปแล้ว ทำให้บรรยากาศห้องเรียนค่อยคลายความเคร่งเครียดจากการสอบไปได้มาก

จวนใกล้จะหมดชั่วโมง ครูให้นักเรียนจดกวีямด้ากัน ซึ่งคือคำทาย (แปลตรงๆ ว่า คำท้ากัน) ให้นักเรียนหัดเขียนให้ได้ด้วย ให้จำไว้ไปทายกันด้วย นับว่าได้ประโยชน์ดีเหมือนกัน นำเลยจดเอาไว้ แล้วลองบอกครูให้เขียนคำทายของเราให้นักเรียนดูบ้าง แต่ต้องเลือกเอาที่จะแปลให้เขาเข้าใจได้ นำเลยเลือกเอา สี่ตีนเดินมา หลังคามุงกระเบื้อง เด็ก ๆ ทายออกทั้งนั้นเลย ถ้าจะง่ายไปเดากันได้ ที่นี้ลองเอาของเขามาให้ด้อยทายเล่นดูบ้าง ดูซิว่าจะทายออกไหม ถ้าไม่ออก คราวหน้าจะไขให้ฟัง

กวีямด้ากัน มีดังนี้

๑. กว่าเดินเป็นเงงน้ำ ปีนฮั้นเป็นหมกไม้

แปลว่า ไปป่าเป็นโรงนา พากลับบ้านเป็นกระบอไม้

๒. นกเปิดอ้อนขาเหลว ลังมาเด็กกินน้ำตั้งเขว* ปือแห้ง
แปลว่า นกเปิดตัวเล็กขาเดียว ลงมาตักกินน้ำหนองลึกลงแห้ง

๓. หมากอำส้ม ตำเล็ก

แปลว่า ผลไม้ไม่เปรี้ยว ตาหิ้ว (พูดภาษาของเราเป็นหลิวตา)

๔. ยักกาไน ให้กำโปน

แปลว่า หยิกตรงนี้ ร้องให้ตรงโน้น

๕. หนึ่งมันเป็นหนึ่งเพื่อ หนึ่งมันเป็นเนื้อไก่ ใจมันเป็นใจแค้น

แปลว่า หนึ่งมันเหมือนหนึ่งผีกระสือ หนึ่งมันเป็นเนื้อไก่ ใจมันเป็นใจเหี้ย

๖. โหดันมัด บัดกินเยอ สามไหยสามหลอยอำอ้อม

แปลว่า หัวเท่าหมัด ตัดหญ้ากิน สามห้วยสามดอยก็ไม่อ้อม

ไว้เท่านี้ก่อนนะ วันหลังจะรวบรวมมาให้ทายเล่นอีก

รักและคิดถึง

บรรจบ พันธุมธา

ฉบับที่ ๔

เมืองนาย

๑๕ พ.ย. ๒๕๐๑

แดงด้อย หลานรัก

เชื่อว่าคงจะทายไม่ออกละกรรมัง แต่ว่าอย่าไปเสียเวลาคิดเลย ดูคำตอบที่
ไขไว้ให้ดีกว่า เรื่องทาย ๆ อย่างนี้ น้ำเองไม่ค่อยสันทัดเหมือนกัน แม้แต่อย่าง
ง่าย ๆ อย่างที่เด็กของเขารู้กันทุกคนว่าคำตอบว่าอย่างไร น้ำก็ยังต้องคิดอยู่นาน
บางข้อก็ตอบไม่ได้เลย อย่างเช่นที่ว่า

*น้ำถึงหมายถึง น้ำในบึงในหนองที่นิ่งไม่ไหลไปมา ส่วน เขว(เขี้ยว) นั้น
หมายถึงลักษณะของน้ำที่ลึก จะเห็นเป็นสีเขียวจัด บางทีเขาใช้ว่า เขวเจ้าเจ้า

สี่ก้อหาม สามก้อวี เล็กซี้มีฝ่ายหน้า

แปลว่า สี่คนหาม สามคนวี (พัด) เหล็กจี้(เหล็กเจาะ) มีฝ่าย (ข้าง) หน้า

ฐโหลงแอนเหนอพะ ลั้งตะแอนเหนอลิน

แปลว่า ฐใหญ่วังบนฟ้า นกลั้งตะ(แรง) วังบนดิน

หมากมีก้าเง่า หมอกมีก้าปาย

แปลว่า ลูกมีที่โคน ดอกมีที่ปลาย

เจ้าช่างอ่อนเช็ดเปีย ฮ้อตะร่าขึ้นเม็งผี

แปลว่า เณรเล็กๆ เจ็ดองค์ เทศนาโปรดถึงสวรรค์

กีนสามก้อ เค้นเค้นโห เส้นนึ่ง

แปลว่า คนสามคน เคียนผ้าโพกหัว ผืนหนึ่ง

เยป้อเยเข้าดัก เยก้อกมือเยปาย

แปลว่า ยิงตียิงเข้าดัก ยิงกัวกมือยิงหนี

ข้อหนึ่งละ พอจะเดาออกว่า เป็นช้าง แต่ข้อต่อๆ ไปซี นึกไม่ถึงเลยว่า จะหมายถึง ตาซ้ง สับประรด ดอกไม้ไฟ เหล็กสามขา และข้อสุดท้าย หมายถึง ลูกของตัวกับลูกคนอื่น เรื่องอย่างนี้ ถ้าหากเคยรู้เคยเห็นสิ่งของเครื่องใช้ และ ชีวิตความเป็นอยู่ของเขามาบ้าง ก็พอจะนึกออกได้ง่ายขึ้น อย่างที่ว่าคนสามคน เคียนผ้าโพกหัวผืนหนึ่งนั้น แม้จะบอกว่าคือเหล็กสามขา แต่ถ้าเหล็กสามขาที่เขาเรียกว่า เก้ง นี้ไม่เคยเห็น ไม่รู้จักมาก่อนแล้ว ถึงอย่างไรก็คงร้องอ้อไม่ออก อยู่นั่นเอง ต่อยเองก็คงจะไม่เคยเห็น ไซ้ไหม นึกถึงเหล็กสามขาที่ครอบตะเกียง ลานก็แล้วกัน เก้งมีลักษณะคล้ายกัน (เสียงคำนี้ ทำให้นึกถึงคำตะเกียงอยู่เสมอ ไม่ทราบว่าจะเป็นคนเดียวกันหรืออย่างไร) เขาใช้วางบนไฟไฟ สำหรับตั้งหม้อ กะทะ แทนตั้งก้อนเส้า (อิฐสามก้อน) อย่างแต่ก่อน

พูดคำว่า **ไฟไฟ** ต่อยก็คงไม่รู้อีกละมังว่าอะไร เมื่อก่อนที่น้ำไม่เคยเห็น เขาอธิบายอย่างไรๆ ก็นึกไม่ออกว่า รูปร่างมันเป็นอย่างไร จนกระทั่งได้ไปเห็น

ตามบ้านไทยถิ่นต่างๆ ทั้งในรัฐซานและอัสสัม จึงร้องอ้อออกมาได้ว่า รูปร่างเป็น
อย่างนี้เอง ที่จริงน่าจะเรียกว่า กะบะไฟ หรือกะบะเตาไฟ เพราะเขาเอาไม้
ทำเป็นกะบะ แล้วเอาดินเหนียวใส่ในกะบะอัดให้แน่น ไล่จนเรียบใช้เป็นที่วาง
ฟืนก่อไฟ หากจะหุงข้าวทำกับข้าว ก็วางก้อนเส้าหรือแก๊งลง ตั้งหม้อหรือกะทะ
บนแก๊งนั้น บ้านหนึ่งๆ มีไฟโพอ่างน้อย ๒-๓ อัน ไว้ในครัวอันหนึ่ง ในห้องอื่นๆ
อีกอันหนึ่ง เวลาหนาวก็ใช้สำหรับผิงไฟไปบ้าง ต้มน้ำร้อนกินบ้าง โดยเฉพาะ
เวลาแขกมาในยามค่ำคืน ไฟโพอะให้ความสุขที่สุด ไหนจะได้มีเพื่อนมาคุยแก็-
เหงา ไหนจะได้ผิงไฟอุ่น และไหนจะได้มีน้ำชาร้อนๆ กิน ชุ่มชื่นใจ ชีวิตความ
เป็นอยู่ของชาวไทยใหญ่ก็มีอยู่อย่างนี้แหละ เขาจึงว่ากันว่า คนไทยใหญ่ไม่ค่อย
สนใจอะไรมาก ได้แก่เอาไหมเค้น มกเตาอุบกัน คือ เอาหัวแม่เท้าหมกขี้เถ้า
คุยกัน ด้อยคงว่าสำนวนนี้ฟังยากอีกละซิ เพราะเรื่องอะไรคนจึงจะต้องเอาหัว
แม่เท้าไปหมกขี้เถ้า ที่จริงเขาพูดจะให้เห็นจริงนะว่าเวลาคุยกันสนุก ๆ แม้ว่า
เท้าจะทิ่มเข้าไปในไฟพจนถึงหมกขี้เถ้าได้ ก็ยังไม่รู้สึก เรื่องที่เขาพูดแล้ว เราก็
ไม่เข้าใจนั้น มีมากจริงๆ ด้อย เรียนอยู่นานแล้วยังรู้ไม่ได้แค่นั้นเลย จะนั้น
โอกาสที่จะไม่เข้าใจกันจึงมีอยู่ทั่วไป อย่างคำว่า หลาย นั้น น้าอดลิมไม่ได้ว่า
เขาไม่ได้หมายอย่างเดียวกับของเรา วันหนึ่งไปทัศนางมย้า เพื่อนร่วมชั้นอายุ
๑๐ ขวบ คนที่มารับนำไปโรงเรียนด้วยทุกวันว่า เป็นอะไรไป จึงไม่ไปโรงเรียน
ไม่ได้พบกันตั้งหลายวัน น้าใช้คำหลาย ในความหมายอย่างของเรา แต่นางมย้า
เข้าใจตามความหมายที่เขาใช้กันอยู่ที่นี่ จึงนึกว่าน้าถามว่าไม่ได้พบกันกี่วัน และ
คำตอบก็คือว่า แปดวัน

แม้คำง่ายๆ ที่ครูยกตัวอย่างให้ดูว่า ปีก่อนมองอยู่ออ น้าก็อดคิดไม่ได้ว่า
หมายว่าปีกล่อมมองอยู่ แท้ที่จริง ก่อม ของเขาหมายถึง กกให้นอน เวลาพูด
เวลาฟังจึงต้องทำความเข้าใจ และนี่ก็แปลตามความหมายของเขาไปพร้อมกันด้วย
เสมอ ครูเองจะเข้าใจความลำบากในเรื่องนี้ของน้าบ้างหรือเปล่าก็ไม่ทราบ เห็น
ทำหน้าที่แปลกใจบ่อยๆ เป็นที่ผิดหวัง คิดว่าน้าคงรู้แล้ว แต่กลับไม่รู้ เช่น ครูให้
เติมคำในประโยคว่า กาศ์-ก๊อก เปียนึง (กาแฟ-ถ้วยจืดหนึ่ง) เด็ก ๆ ดอบกัน
อึ้งคะเนิงว่า ห้าก๊อก แต่น้าเติมไม่ได้ เหตุผลก็คือ ไม่เคยซื้อกาแฟกินเองเลย

จะรู้ได้อย่างไรว่า จืดหนึ่ง (ที่นี่เรียกว่า เป็ย ไม่ทราบทำไม) ซ็อกกาแพ้ได้ ๕
ถ้วย เรื่องจะต้องเรียนเกี่ยวกับภาษาจึงมีมากจริงต้อย เล่าทำอะไร ๆ ไม่มีวันหมด

อีกไม่ช้าคงจะต้องจากเมืองนายไปแล้ว เสียตายอยู่มากเหมือนกัน เพราะ
กำลังอยู่สบาย ๆ อากาศก็ดี วิวก็สวย คนก็ดี ยิ่งเด็ก ๆ ยิ่งน่ารัก เห็นแล้วทำให้
คิดถึงต้อยและน้อง ๆ ถ้าเด็ก ๆ ได้มาสังสรรค์กันเอง คงจะได้รับความรู้อะไร
แปลก ๆ กว่าผู้เป็นผู้ใหญ่กว่าเขาเป็นแน่ สวัสดิ์ละนะ

รักและคิดถึง

บรรจบ พันธุเมธา

ป.ล. ข้อไข กร้ามดำกัน ครั้งที่แล้ว คือ ร่ม ช้อน พระอาทิตย์ คนปั้น-
ฝ้าย ขนุน และไม้ขีดไฟ ส่งนิทานมาให้อ่านอีกเรื่องหนึ่งด้วย

บ. พ.

นิทานไทยใหญ่

เรื่อง นกถือไว้

เมื่อก่อนนานมาแล้ว ยังมีหมู่บ้านพวกยางดำ*๑ อยู่หมู่บ้านหนึ่ง ตั้งอยู่ห่างไกล
ชุมชนไปถึงแถบห้วยลึกคดอยสูงทีเดียว บริเวณรอบ ๆ ก็ล้วนแต่เป็นป่ารกชัฏ ใน
ป่าใหญ่นั้นมีสิ่งสาราสัตว์นานาชนิด นับตั้งแต่ หมี เสือ วัวป่า กวาง ฟาน ไป
จนถึงกระต่าย ไก่ป่า ไก่ฟ้า และนกยูง ตอนเช้า ๆ คำๆ เสียงร้องเสียงขันของ
สัตว์ป่าเหล่านั้น ดังก้องไปทั่วทุกห้วยทุกคดอย*๒ ทำให้คนผู้อยู่แถบนั้นรู้สึกเพลิดเพลิน
และเป็นสุขสนุกสนานตั้งใจปรารถนาของคนนั้นทีเดียว

ณ ที่นั้นก็ยังมียางดำผิวเมียดังบ้านเรือนอยู่ออกจะห่างไกลบ้านคนอื่น ๆ
ไปมาก คนทั้งสองทำไร่ไถนากินกันไป ส่วนที่จะได้อยู่สบาย มีเงินมีทองเหลือ-
เพื่อนั้นไม่มีเลย พอว่าท้องฟ้าเริ่มสว่างขึ้นมาไม่ว่าวันใด ผิวเมียดังก็คว้าพร้าควา
เสียมออกไปทำไร่นาพอได้เลี้ยงปากเลี้ยงท้องไปวันหนึ่ง ๆ แต่ด้วยเหตุที่ไร่ของ

*๑ ยาง คือ กะเทรียงในรัฐชาน มีพวกหนึ่งเรียกว่า ยางดำ

*๒ ห้วย คือ หุบเขา ที่อยู่ห่างเขาล้อม มักจะใช้คู่กันเสมอกับ หลอย จึงมี

สำนวนพูดว่า หลอยสูงห้วยลึก

สองตัวเมียออกจะให้ผลดีกว่าไร่ของคนอื่น ๆ ที่อยู่ต่างที่ออกไป เจ้าของจึงกลัว สัตว์ป่าเหล่านั้นมาฆ่าทำลาย ตกกลางคืนอย่างผู้ที่จะต้องออกมานอนเฝ้าไร่ของตน ที่กระท่อมริมไร่เสมอไป ส่วนเมียนั้นกลับมานอนที่บ้าน

อยู่มาคืนวันหนึ่ง ขณะที่ปูย่างดำ*๓ กำลังนอนเฝ้าไร่อยู่ในกระท่อมเล็กๆ ริมไร่หลังนั้น ฝนก็ได้ตกกระหน่ำลงมาอย่างไม่ลืมหูลืมตา มีหน้าซำลมพายุก็ ยังพัดจัด บรรดาสัตว์ป่าทั้งหลายตระหนกตกใจ ต่างก็วิ่งหนีกันกระจัดกระจาย และอารามตกใจไม่รู้ทิศทาง สัตว์บางตัวก็เอาหัวกระแทกรั่วที่ล้อมไร่พังทลาย แล้วก็ เข้ามาฆ่าไร่ของปูออกฆ่าออกสองตัวเมียนั้นเสียสิ้น ปูย่างดำจึงไม่อาจนอนต่อไปได้ ต้องลุกขึ้นมาทำเสียงอะอะฮูไล่สัตว์เหล่านั้นไปอยู่ทั้งคืน มีหน้าซำยังเอาหน้าไม้ ที่ลูกอาบยาพิษไว้ไล่ตามยิงเสียอีกด้วย จนสัตว์ป่าทั้งหลายแตกตื่นหนีกันไปคนละ ทิศละทาง

ในขณะที่ฝนตกใหญ่ พายุพัดจัดอยู่นั้นเอง นายยางดำ*๔ ผู้เป็นเมียที่ นอนเฝ้าบ้านกินนอนหาหลับได้ไม่ ด้วยมีใจจดจ่อเป็นห่วงทุกซักรอนถึงฟัวที่นอน เฝ้าไร่อยู่ นายยางดำคิดรำพึงว่า กระท่อมของเรานั้นมันก็เล็กนัก โคนลมพายุ พัดแรงๆ อย่างนี้เห็นที่จะล้มทลายแน่ ถ้าหากกระท่อมนั้นพังไปแล้ว คิงเผ่า*๕ เราจะไปอยู่ที่ไหน สัตว์ป่าก็กลัวแล้วแต่ดู ๆ ทั้งนี้ ดูออกจะลำบากยากแค้นแท้ ที่เดียว นายยางดำคิดเห็นเช่นนี้ ก็คิดว่าจะต้องออกไปดูปูย่างดำให้รู้ว่าลำบาก เตือนเตือนอย่างไรหรือไม่ คิดแล้วนายยางดำก็รับสวมก๊อบ*๖ ออกจากรือนไป ยังกระท่อมริมไร่ ฝนก็ยังไม่หยุดไม่ซาลงบ้างเลย ตกมาห่าแฉ่า*๗ เล่า จนเสื้อ- ผ้าเสื่อกั้นเขยงจี่สวมอยู่เปียกโชกไปหมดทั้งตัว แต่แกก็ไม่ยอมหยุดพักที่ใด กิ่งหน้ เค็งคาเดินไปให้ถึงไร่จนได้

*๓ ปู แปลว่า ตา และยา ก็คือ ยาย ไข่ เรียกคนคนสูงอายุได้เช่นของเรา และถ้าหากสามีภรรยาจะเรียกกันและกันหรือกล่าวถึงกันและกัน มักไข่ ปูออก ย่าออก *๔ นาย แปลว่า ยาย จัวเพาะบางกิน *๕ คิงเผ่า เป็นคำที่ภรรยาเรียกสามี *๖ ก๊อบ = หมวกแบบไทยใหญ่ลักษณะคล้ายก๊วยเล้ย ก๊อบกบ คือชนิดที่ทำด้วยกบไม้ไผ่ชนิดหนึ่งเย็บ เข้าด้วยกัน ไม่ใช่ชนิดสาน *๗ ห่า = ฝนตกหนักๆ ครั้งหนึ่งๆ

ครั้งมาถึงริมรั้วไร่ของคุณ ก็ได้เห็นแสงไฟในกระท่อมที่มืดสลัวคนเดียว ดับวบลม นายช่างดำจึงจัดแจงตั้งไม้ไฟที่ขวางทำประตูรั้วไว้ ออก และขณะที่กำลังจะก้าวเข้าไปภายในบริเวณนั้นเอง ก็พอดีปูยางดำได้ยินเสียงถอดเก็น*๘ ไม้ขีดประตูรั้ว จึงออกมาเพ่งมองดู และก็เห็นตัวอะไรดำ ๆ เคลื่อนไหวอยู่ไปมา ครั้นเพ่งต่อไปอีกก็เห็นตัวดำ ๆ นั้น เคลื่อนใกล้เข้ามา ๆ มุ่งมายังกระท่อมของคุณ จึงคิดในใจว่า สัตว์ป่าพรรณอย่างนี้ เราคิดว่ามันหนีเตลิดเปิดเปิงไปหมดแล้วเชียว เรายังมันจนอย่างนี้แล้ว มันยังจะตื้อเข้ามาอยู่อีก เห็นทีจะร้ายเหลือเกิน ถึงได้เข้าเข้ามาฆ่าทำลายไร่ของคุณอีก คิดดังนั้นแล้วก็เอาหน้าไม้ลูกอาวยาพิษ ออกมา ยังไปยังตัวดำๆ ที่เคลื่อนเข้ามาใกล้นั้น

พอเสียงหน้าไม้ลั่นเท่านั้น เสียงร้องก็ดังออกมาจากตัวดำๆ นั้น และก็หาใช่เสียงสัตว์ไม่ กลายเป็นเสียงนายช่างดำร้องออกมาว่า โอ๊ย ดายแล้ว สูมายังฆ่าทำไม ปูยางดำได้ยินเสียงนั้นก็ตกใจ รีบกระโดดลงจากกระท่อมหลังเล็กนั้น วิ่งตรงไปยังเสียงที่ได้ยิน และก็เห็นว่าตัวอะไรดำๆ ที่ตนคิดว่าจะเป็นสัตว์ป่านั้น แท้ที่จริงคือเมียของตนนั่นเอง แกจึงตรงเข้ากอดร่างเมียไว้ น้ำตาไหลย่อยอยู่ตลอดเวลา แกกล่าวแก่นายช่างดำว่า สูเอ๊ย สัตว์ป่ามารบกวนฆ่าทำลายไร่ของเราทั้งคืน ข้าเห็นสูใส่เสื้อดำ ๆ เข้ามา จึงนึกว่าเป็นวัวป่า จึงเอาหน้าไม้ยังไม่ถูกสูเข้า สูอย่าได้เอาโทษถือโกรธข้าเลย ข้าขอรับผิดแล้ว

ฝ่ายนายช่างดำเห็นผิวมาสารภาพผิดเช่นนั้น แทนที่จะยกโทษให้ กลับกล่าวว่า ข้าไม่เชื่อคำสูหรอก สูทำเราได้ว่าแต่ว่าสูไปมีเมียน้อยไว้ หรือหมายมั่นใครไว้ละมัง เรายังเป็นห่วง กลัวสัตว์ป่าจะมาทำร้ายสู นอนหลับไม่ลง ทั้งฝนก็ตกหนัก ลมก็พัดจัด มีต้อจอนแรมมือก็ไม่เห็นฝ่ามือ เราอุตส่าห์มุ่งหน้ามา มาถึงแล้วสูกลับยังเราได้ สูนะ ใจคด ใจร้ายแท้ๆ เทียว พูดได้เท่านั้นนายช่างดำก็ขาดใจตาย

*เก็น คือ ไม้กระบอกสามอันที่ขีดไว้ที่เสาประตูรั้ว เวลาจะเข้าไปภายในบริเวณ ต้องถอดไม้กระบอกออกจากช่องที่ทำไว้ที่เสาที่ละอัน ตามธรรมเนียมไทยใหญ่ ผู้ชายและผู้ที่อยู่คงกะพัน จะไม่ถอดไม้เก็นขีดประตูรั้วนี้

ป๋ายางคำเห็นเมียตายแล้วเช่นนั้นก็ให้สงสารสลดใจยิ่งนัก รีบจัดการหาพิน มาก่อไฟ จะเผาศพนายยางคำ แล้วก็ร้องไห้คร่ำครวญดังว่าหัวใจจะแตกทำลาย ไป ปู่เฒ่าใคร่ครวญถึงเมื่อครั้งยังหนุ่มสาวมาด้วยกัน ได้อยู่ร่วมทุกข์ร่วมสุขกันมา จนกระทั่งถึงแก่เฒ่าป่านจะนี้ แต่คิดอย่างไรก็ไม่อาจให้เมียของตนฟื้นคืนชีพขึ้นมาได้ ในที่สุดป๋ายางคำก็เลยหาทางที่จะติดตามนายยางคำผู้เป็นเมียไปจนได้ใน ขณะนั่นเอง คือเมื่อคิด ๆ อยู่ตลอดเวลาว่า เมียของเราเราก็อกรัก แต่เมียกลับไม่รู้ ไม่ยอมเชื่อ หว่าผีวจิตต ข้างเราก็คิดว่าเมียเป็นวิ่วป่าเข้ามา จึงยิงเอา เมื่อเมีย ก็ตายไปอย่างนี้แล้ว เราจะอยู่ไปทำไมในเมืองคน พุดแล้วก็ไปนอนข้างกองพิน เคียงศพนายยางคำ แล้วก็เอาไฟจุดเข้าที่กองพินนั้น ไม่ช้าก็ตายตามกันไป ร่าง ก็กลายเป็นเฒ่าเป็นเถ้าไปด้วยกันทั้งสองคน

พอตายจากชาติมนุษย์นี้แล้ว ยางคำผีเมียก็ไปเกิดเป็นนกชนิดหนึ่ง ชื่อ ว่า นกก็้อไว้ นกชนิดนี้ที่อยู่บนต้นไม้ได้ร่วมที่เดียวกันเลย แม้จะเป็นพ่อนก แม่นกก็ตาม ก็จับคอนนอนคนละที่ ต่างจับอยู่บนต้นไม้คนละต้น ห่างกันพอ แลเห็นกันได้ พอตัวผู้ร้องว่า ก็้อไว้ ก็้อไว้ (ก็้อ แปลว่า คิด ไว้ แปลว่า วิ่ว ก็้อ-ไว้ แปลว่า คิดว่าเป็นวิ่ว) ตัวเมียจะร้องตอบว่า กิด กิด (คค) ตามถ้อยคำที่ ป๋ายางคำเคยพูดว่า ข้าคิดว่าสุเป็นวิ่ว จึงเอาหน้าไม้ยิงไปถูกเข้า และนายยางคำก็ ตอบว่า สุใจคค เอาหน้าไม้ยิงเราตาย

ฉบับที่ ๑๐

เมืองนาย

๑๘ พ.ย. ๒๕๐๑

แดงค้อย หลานรัก

ขณะนี้ เป็นฤดูออกพรรษาที่เขาเรียก ออกหว่า ผู้คนที่ละเว้นงานเอิกเกริก ทั้งหลายไปถึง ๓ เดือน ต่างพากันหาทางสนุกด้วยวิธีต่างๆ ที่เขารู้ว่าสนุกนักสนุก หนาก็คือ เที่ยวงานประจำปีของเมืองนาย งานอย่างนี้เรียกกันว่า ปอย และไม่ ว่าปอยที่ใด จะเป็นปอยขึ้นมาไม่ได้ ถ้าไม่มีการพนันที่เขาเรียกว่า ล็อง แล้วก็ สาค ซึ่งคือละครประเภทต่างๆ ทั้งพม่า และไทยใหญ่ เพราะฉะนั้นในระหว่างนี้

เขาจะไม่พูดกันถึงเรื่องอื่น นอกจากว่า ใครฝันอะไร จะได้ไปไหน(แหงหวย) หรือถั่งเมื่อค้ำ (ตอนบ้าย) ออกอะไร ใครถูกบ้าง ได้เงินเท่าไร ฯลฯ แม้แต่นักเรียนทั้งเล็กทั้งโตต่างก็สนใจกันแต่เรื่องพรรณอย่างนี้ โรงเรียนก็เลยต้องปิดตลอด ๑๐ วันที่มีงานนี้ น้าจึงต้องเรียนอยู่กับบ้าน และได้เรียนนิทานไทยใหญ่ พบเรื่องสนุก ๆ อีกหลายเรื่อง ที่เล่าให้ต้อยฟังครวที่แล้ว เรื่องนกกก็ไวนั้น เป็นนิทานประเภทกลับชาติมาเกิด ที่จริงก็เป็นเรื่องทีอธิบายว่า ทำไมนกอย่างนั้นจึงร้องอย่างนั้นไปพร้อมกันด้วย ยังมีอีกหลายเรื่อง แล้วจะเล่าให้ฟังอีก

ต้อยคงอยากถามว่า น้าไปเที่ยวบ่อยกับเขาด้วยหรือเปล่า ไปซี ถึงจะไม่รักสนุกเพราะต้อย (เล่นการพนัน) กับเขาก็ไม่เป็น ดูสาคของเขาก็ฟังไม่รู้เรื่อง เพราะเล่นเป็นภาษาพม่า ก็ยังอยากรู้ว่าเขาสนุกกันอย่างไร และก็เห็นแล้วว่า ถ้าเป็นเด็กก็สนุกไปอย่างเด็กคือ ถ้าพ่อแม่ให้สตางค์มาก ๆ ก็ไปเล่นการพนัน แหงมากก็ได้ น้อยก็ได้ ตามใจชอบ ถ้าเบื้อก็ไปหาซื้อของเล่นบ้าง ซื้อขนมกินบ้าง แล้วก็ไปขลุกอยู่กับโรงละครนั้นทั้งคืน พวกที่ไม่เล่นการพนันก็มักจะใจจดใจจ่ออยู่กับการแสดงนี้ เพราะนานที่ปีหนจึงจะมีโอกาสได้ดู และถ้าไม่มีงานประจำป้อย่างนี้แล้ว ชาวเมืองนายก็ไม่มีทางจะสนุกเพลิดเพลินอื่นใดได้ ด้วยว่าที่นี่ไม่มีโรงหนัง โรงละคร ฉะนั้นการแสดงอย่างนี้จึงต้องมีตลอดทั้งคืน คนดูต้องหาซื้อ หาผ้าห่มของตัวมา ง่วงก็หลับไปข้าง ตื่นขึ้นมาก็ดูต่อไป น้าเคยได้มาตอนเช้ามีดครั้งหนึ่ง เลยได้มาเห็นว่า ตอนใกล้รุ่งเขามักเล่นหุ่นกระบอก คนซึกซึกแกง (ที่ว่าซึกนี้ เพราะเขาใช้ดิ่งเชือกจากทางหัวหุ่น) ที่เดียวถึงฟังไม่รู้เรื่องก็ยังคงดูสนุก ที่สนุกมากเห็นจะเป็นเพราะเสียงดนตรีช่วยนี้เอง พวกที่ม้อยไป หลับไป ได้ยินเสียงดนตรี โดยเฉพาะเสียงกลองรัวกระหน่ำอย่างนี้ก็ต้องสะดุ้งตื่น สงสารแต่คนตักกลอง ตีพิณพาทย์เท่านั้น ที่ต้องตีกันทั้งคืนตลอด ๑๐ คืน กว่าจะเลิกงานก็คงต้องนวดน้ำมันกันย่ำแย่ไป

ที่ว่าดูละครตอนเช้ามีดนั้น ไม่ใช่เพราะตั้งใจดูมาดูละครหรอกนะ แต่บังเอิญเป็นเพราะไม่มีใครเขานอนกันทั้งบ้านตลอดคืนวันนั้น เพราะเขาทำของใส่บาตรพระ ๑๐๐ องค์ และทำของเซ่นเจ้า เช่นเจ้าพระ(พระพุทธรเจ้า) ที่เขา

ว่าจะเสด็จลงเมืองผี (สวรรค) มาตอนโหม่งเสอ-อ (= หัวเมืองใส คือ รวดี ๔) พอเสร็จธุระแล้ว ไม่รู้จะทำอะไร ฟากยังไม่สาบ ก็เลยไปดูละคร อดชมความ อดทนของคนดูไม่ได้ เพราะตอนเช้ามีดในเคื่อนนี้ อากาศเมืองนายหนาวเย็น พอดูทีเดียว หมอกก็ลงจัดแลไม่เห็นอะไร เขาก็ยังทนนั่งดูอยู่ได้ แม่ค้าขายข้าว หลามดูจะสบายที่สุด เพราะไหนจะได้ผิงไฟอุ่น ไหนจะได้กลิ่นข้าวหลามหอม แล้วก็ไปดูละครไปด้วย เพราะแกไปตั้งที่ขายใกล้ๆ โรงละคร คนในรัฐชานเขา จะเผาข้าวหลามกันจำเพาะในฤดูหนาวนี้เท่านั้น เขาไม่มีข้าวหลามกินกันทุกวัน อย่างของเราหรอก

ในระหว่างที่เขาทำพิธีรับเจ้าพระลงเมืองผีมานั้น ตอนกลางคืนเขาตามประทีป ด้วย ส่วนมากก็ใช้เทียนจุดในโคมญี่ปุ่นบ้าง โคมทำเป็นรูปดอกบัว หรือรูปอื่นๆ บ้าง ดูไม่ผิดกับงานของชาวอินเดียที่เรียก ทีปวลี ที่เขาดอนรับ พระลักษมี เทวี แห่งโชค เจ้าของบ้านพานั่งรถไปดูไฟรอบๆ เมือง เพลิดเพลินดีเหมือนกัน แต่ว่า น่ากลัวไฟไหม้เหลือเกิน เมื่อก่อนน่าจะมา ๒-๓ เดือน ไฟไหม้เมืองนายวอดวาย ไปไม่น้อยทีเดียว สมาคมผู้หญิงต้องแจกเสื้อผ้าเครื่องนอนกันยกใหญ่ ถ้าไหม้ อีกคราวนี้เห็นจะหมดเมืองแน่ เพราะเมืองนายเล็กเท่าหีบมือเดียว แต่เขาคง จะระมัดระวังกันเป็นอย่างดีก็เลยไม่มีเหตุอะไรเกิดขึ้น ซึ่งเขาก็คงยกให้เป็นผลบุญ ที่ได้ทำการเช่นเจ้าพระ ดังกล่าวแล้วนั้น เห็นพิธีของเขาแล้วอัครู้สึกแปลกไม่ได้ ที่น่าแปลกมากก็คือ เขาทุ่มเทเงินสร้าง**แข่งพระ**(=ที่บูชา แปลตามศัพท์คือ หิ้งพระ) เป็นรูปปราสาทสวยงามท ใหญ่บ้าง เล็กบ้าง ตามฐานะและกำลังเงิน แล้วก็ตกแต่ง ด้วยผักและผลไม้รอบๆ บริเวณ แข่งพระนั้น ส่วนบนที่บูชาก็ตั้งพระพุทธรูป หน้าที บูชานอกจากจะมีดอกไม้ ก็ยังมีเครื่องเช่นเป็นผักผลไม้ นานาชนิดและขนมแห้งๆ รวมทั้งขนมปังกรอบด้วย น้ำช่วยเขาแกะส้มเกลี้ยง แกะทับทิมอยู่เป็นชั่วโมง แต่เมื่อเขาขึ้นไปจุดเทียน (ที่นี่เขาไม่ใช่รูปกัน) บูชาพระตอนโหม่งเสอ-อนั้นแล้ว ก็เป็นอันเสร็จพิธี ผักผลไม้ที่อุทิศสำหรับแกะจักสวยงามก็ทิ้งเป็นเดนอยู่อย่างนั้น จน กว่ามันจะแห้งหรือเน่าไปเอง นึกแล้วเสียดายทั้งเงินทั้งแรง บ้านหนึ่ง ๆ ต้องสิ้น

เงินไม่ต่ำกว่าร้อยบาท ถ้าทำกันทุกบ้านๆ อย่างนี้ปีหนึ่งๆ จะสิ้นเงินเท่าไร น่า
อดไม่ได้ ต้องถามเขาว่าทำไมหิ้งของเขานั่นเสียเล่า ถ้าถวายเจ้าพระ สมมุติ
เอาว่าท่านเสวยแล้ว ก็ต้องถือเป็นของดีที่เหลือจากท่าน ควรที่จะได้นำมาแจกกัน
กิน หากนี้รังเกียจไม่ยอมกินเอาไปแจกทานคนยากคนจนก็ยิ่งดี เขาฟังแล้ว
จะนึกอย่างไรก็เหลือจะเดา เพราะเขาไม่ตอบ ได้แต่หัวเราะหึ ๆ คงจะนึกว่า
น่าเป็นคนนอกศาสนาไปเสียแล้วหรือไงก็ไม่รู้ ถึงได้มาตำหนิเขา

เห็นจะต้องยุติก่อนละนะ วันหลังจะเล่านิทานมาให้ด้อยฟังอีก

รักและคิดถึง
บรรจบ พันธุเมธา

๖
ร้อยกรอง

TH25642090

20.00 B